

SOSIONOMIN KENTTÄTYÖSKENTELY KOTOUTTAMIS-
YKSIKÖSSÄ

Tiia Röntynen

Opinnäytetyö
Hyvinvointipalvelujen osaamisala
Sosiaalialan koulutus
Sosionomi (AMK)

2020

Hyvinvointipalvelujen osaamisala
Sosiaalialan koulutus
Sosinomi (AMK)

Tekijä	Tiia Röntynen	Vuosi	2020
Ohjaaja(t)	Sari Halttunen ja Leila Nisula		
Toimeksiantaja	Oulun ensi- ja turvakoti ry - Kotouttamisyksikkö		
Työn nimi	Sosionomin kenttätyöskentely kotouttamisyksikössä		
Sivu- ja liitesivumäärä	49 + 6		

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä tietoa sosionomien tekemästä kotouttamistyöstä ja tuoda tätä kautta esille työtä tekevien ajatuksia työstä. Kotouttamistyö on yhteiskunnallisesti ajankohtainen aihe, sillä maahanmuutto Suomessa on lisääntynyt viime vuosina hurjasti. Opinnäytetyön tavoitteena on kuvata kotouttamiskentän työntekijöiden ajatuksia työstä, työntekijöiden erityisosaamisesta ja työn kehityskohdista. Työn tavoitteena on, että tästä opinnäytetyöstä olisi apua sosionomiopiskelijoille, jotka suuntautuvat opinnoissaan monikulttuurisuuteen ja jo alalla työskenteleville työntekijöille.

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksiksi valikoitui kolme kysymystä; mitä sosionomin kenttätyöskentely kotouttamisyksikössä on, mitä erityisosaamista sosionomilta työssään tarvitaan ja mitä kehityksen kohteita työssä voi ilmetä. Opinnäytetyö on tehty kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Työtä varten on haastateltu kolme sosionomia, jotka ovat työskennelleet yksin tulleiden alaikäisten pakolaisten ryhmäkodissa. Tiedonkeruumenetelmänä työssä on käytetty puolistrukturoitua lomakehaastattelua.

Opinnäytetyössä tuli ilmi haastateltavien näkemys siitä, että lisäkoulutus monikulttuuriseen työhön on ollut vähäistä. Kotouttamistyö on heidän mielestään konkreettista auttamista ja ohjaamista, ja asiakaslähtöistä vuorovaikutuksellista työtä. Haasteellisiksi ohjaustilanteiksi nousivat esille äkilliset traumaattiset tapahtumat kotimaassa, kielimuuri ja isojen ryhmäinfojen ohjaaminen.

Erityisosaamisen kannalta opinnäytetyössä tuli ilmi kuinka tärkeää työntekijän on tuntee viranomaisprosesseja, kulttuurillinen tuntemus, todellinen halu auttaa ja ennakkoluulojen poissulkeminen. Tilanteet, joissa eettisyys on työssä noussut esille, olivat esimerkiksi asiakkaiden ihastuminen ohjaajaan ja itsemääräämisoikeus. Kotouttamistyön kehitysideoiksi nousi yhtenäisten lisäkoulutuksien saataavuus, säännöllinen työnohjaus sekä toive, että työllä olisi jonkinasteinen jatkumo.

Avainsanat Maahanmuutto, monikulttuurisuus, kotouttaminen, kotoutuminen

School of Social Services, Health
and Sport
Degree programme of Social Ser-
vices
Bachelor of Social Services

Author	Tiia Röntynen	Year	2020
Supervisor	Sari Halttunen and Leila Nisula		
Commissioned by	Oulu mother and child home and shelter – Immigrant integration services		
Subject of thesis	Immigration field work done by Bachelor of Social Services		
Number of pages	49 + 6		

The purpose of this thesis is to increase knowledge about the integration work done by Bachelor of Social Services and thereby bring out new perspectives. Integration work is socially a topical issue because immigration has increased rapidly in Finland in recent years. The aim of the thesis is to describe the thoughts and perspectives of the employees in the field of immigration about the work, the special skills of the employees and development points of the work. The goal of this thesis is that it would be helpful for students who focus on multiculturalism in their studies as well as for employees already working in the field.

Three research questions for this thesis are, what is field work of Bachelor of Social Services in the integration unit, what special skills are needed and what development points may occur at work. The thesis has been done as a qualitative research to get answers from the employees themselves in their own words. For this thesis, there has been interviewed three employees, who have worked in a group home for unaccompanied minor refugees. A semi-structured form interview has been used as a data collection method.

The thesis revealed the interviewees' view that there has not been much additional training for multicultural work. Integration work is, in their opinion, holistic assistance and guidance and customer-oriented interactive work. Challenging situations in practice are sudden traumatic events at homeland, language barrier and to supervise info's for large groups.

In terms of special skills, the thesis revealed how important it is for employees to know authority processes, the culture, to have a real desire to help as well as rule out prejudices. Situations where ethics has come out were, for example, customer having a crush on an employee and customers right to self-determination. The availability on uniform additional training, regular supervision and the desire for work to have some sort of continuity came up for development ideas of the integration work.

Key words Immigration, multiculturalism, social integration, acculture

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	7
2	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	9
2.1	Tavoite ja tutkimuskysymykset	9
2.2	Tutkimuksen lähtökohdat	10
2.3	Aineiston hankinta	11
2.4	Aineiston analyysi	12
2.5	Eettiset kysymykset ja luotettavuus	15
3	MAAHANMUUTTO	17
3.1	Käsitteet	17
3.2	Maahanmuutto Suomessa	18
4	KOTOUTTAMINEN	20
4.1	Kotouttaminen käsitteenä	20
4.2	Kotouttamisprosessi	20
4.3	Onnistunut kotoutuminen	22
5	ERITYISOSAAMINEN	24
5.1	Monikulttuurinen ohjaus	24
5.2	Hyvä ohjaussuhde	25
5.3	Arvot ja eettisyys sosiaalialan työssä	27
6	MONIKULTTUURINEN TYÖ	29
6.1	Sosionomin työ maahanmuuttajien parissa	29
6.2	Sosionomin työ kotouttamiskentällä	30
7	TUTKIMUSTULOKSET	31
7.1	Haastattelut teemoittain	31
7.2	Mitä kotouttamistyö on?	31
7.3	Onnistumiset ja haasteet kotouttamistyössä	33
7.4	Sosionomin erityisosaaminen kotouttamistyössä	35
7.5	Eettisiä tilanteita työkentällä	38
7.6	Ohjaustyön kehittäminen	39
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	42

9 POHDINTA	45
10 LÄHTEET	47
11 LIITTEET	49

ALKUSANAT

Suuret kiitokset Oulun ensi- ja turvakoti ry:n kotouttamisyksikön työntekijöille yhteistyöstä ja siitä, että mahdollistitte tämän opinnäytetyön toteutuksen. Sain teiltä arvokkaita vastauksia työstänne ja kokemuksistanne. Ilman teitä tätä työtä en olisi saanut tehtyä. Kiitos.

1 JOHDANTO

Maahanmuutto on Suomessa viime vuosina kasvanut hurjaa vauhtia. Vuonna 2017 Suomessa oli ulkomaalaistaustaisia noin 249 450 henkilöä, eli neljä ja puoli prosenttia koko Suomen väestöstä ja vuonna 2018 ulkomaalaistaustaisten määrä oli kasvanut 402 619 henkilöön, joka tarkoittaa, että seitsemän prosenttia maan väestöstä, olivat ulkomaalaisia. Vuonna 2019 määrä kasvoi jo 423 494 eli toisin sanoen, viime vuonna koko Suomen väestöstä 13 prosenttia olivat ulkomaalaistaustaisia. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020, Tilastokeskus, Väestöliitto 2020.)

Maahanmuuton lisääntyessä Suomessa ja muualla maailmassa, ovat siihen liittyvät keskustelut ja uutiset olleet kovasti esillä. Uutisissa on esimerkiksi ollut Kreikan pakolaisleiristä, jonka tilanne on vaikuttanut myös Suomeen. Suomi on luvannut ottaa Välimeren pakolaisleireiltä yhteensä 175 haavoittuvassa asemassa olevaa turvapaikanhakijaa (Kinnunen 2020). Pakolaisleirien tilanne sai Euroopan komission vauhtia kehittää ja uudistaa Euroopan unionin maahanmuuttosäädökset. Sädökset oli tarkoitus uudistaa jo heti vuoden 2015 maahanmuuttokriisin jälkeen, mutta suunnitelma kariutui jo seuraavana vuonna. Uudistettujen säädöksiä tarkoituksena olisi tuoda yhdenmukaisuutta EU:n rajoilla tehtyihin toimiin, nopeuttaa turvapaikanhakuprosessia sekä tehostaa palautuksia. (Virtanen 2020.)

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on kuvata kotouttamisyksikössä työskentelevien sosionomien kokemuksia kotouttamistyöstä. Tarkoituksena on lisätä tietoa kotouttamiskentällä työskentelystä sekä tuoda uusia näkökulmia ja kehitysideoita. Monikulttuurisen työn tärkeys ja rooli on kasvanut hurjasti viime vuosien saatossa, joka tekee aiheesta ajankohtaisen ja yhteiskunnallisesti merkittävän.

Mielestäni kotouttamisyksikössä tehtävä työ on erittäin tärkeää, koska sen tarkoituksena on osallistaa ja integroida maahanmuuttajia yhteiskuntaan, kuitenkin säilyttäen heidän identiteettisyytensä. Maahanmuuttajien kotoutumisesta on keskusteltu ja tehty tutkimuksia, mutta itse kotouttamistyöstä sen sijaan tutkimuksia löytyy niukasti.

Haluan tämän opinnäytetyön kautta tuoda enemmän tietoa julki monikulttuurisesta työstä, keskittyen sosionomin työhön kotouttamisyksikössä. Olen saanut yhteistyökumppaniksi tätä työtä varten Oulun ensi- ja turvakoti ry:n, josta olen kiitollinen. Toteutan heidän kanssaan opinnäytetyön haastatteleamalla sosionomeja, jotka työskentelivät seitsemän paikkaisessa perheryhmäkodissa. Kaikki perheryhmäkodissa asuvat olivat alaikäisiä yksin maahan tulleita turvapaikan saaneita pakolaisnuoria. Toiminta heillä on päätynyt kyseisessä yksikössä vähentyneen asiakasmäärän ja palvelutarpeen vuoksi.

Tässä opinnäytetyössä siis haastattelen kolmea sosionomia heidän tekemästään työstään kotouttamisyksikössä ja pohdin, millaista erityisosaamista siihen työntekijöiltä tarvitaan ja mitä haasteita ja kehityksen kohteita on heillä tullut vastaan.

Yhteiskunnallisella tasolla koen, että tämä opinnäytetyö tuo ilmi uusia näkökulmia ja enemmän tietoa kotouttamisyksikössä työskentelemisestä. Aihe on myös ajankohtainen ja mielenkiintoinen, kun ottaa huomioon, että vuonna 2015 tapahtuneessa maahanmuuttoaallossa, oli maailmassa yli 65 miljoonaa pakolaista ja heistä jopa yli puolet alaikäisiä (Anis, Hiitola & Turtiainen 2018, 189.).

2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

2.1 Tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä tietoa kotouttamistyöstä ja tuoda kentällä työskentelevien sosionomien ajatuksia työstä esille. Kotouttamistyön tärkeys korostuu varsinkin nyt, kun maahanmuuttajien määrä Suomessa on lähtenyt hurjasti nousuun vuoden 2015 maahanmuuttoaallon jälkeen.

Tavoitteena tässä opinnäytetyössä on kuvata kotouttamiskentän työntekijöiden kautta heidän ajatuksiaan ja näkökulmiaan työstä. Ala vaatii erityisosaamista ja kokemusta, jota haastatteluiden ja aineistojen kautta käsittelen. Tavoitteena on, että tästä opinnäytetyöstä olisi apua sosionomiopiskelijoille, jotka suuntautuvat monikulttuurisuuteen sekä jo alalla työskenteleville työntekijöille.

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksiksi olen nostanut kolme kysymystä;

- 1) Mitä sosionomin kenttätyöskentely kotouttamisyksikössä on?
- 2) Mitä erityisosaamista sosionomilta työssä tarvitaan?
- 3) Mitä kehityksen kohteita työssä voi ilmetä?

Tutkimuskysymyksiksi nämä kysymykset valikoituivat siksi, että niiden avulla saataisiin selville lisätietoa itse työtä tekeviltä ammattilaisilta ja tätä kautta tuoda esille lisää mitä osaamista ala vaatii. Lisäksi selvittämällä mitä kotouttamistyö konkreettisesti sisältää ja mitä mahdollisia kehityksen kohteita työssä voi ilmetä, voivat vastaukset avata uusia suuntia työn kehittämisen suhteen. Näihin kysymyksiin parhaiten osaavat vastata parhaiten kotouttamisyksikön työntekijät.

Yksikkö, jonka työntekijöitä haastattelen, on jo sulkenut ovensa. Tästä syystä työntekijöillä voi olla uusia näkökulmia haasteiden ja kehityksen kohteiden suhteen. Voi tulla esille, että joitakin asioita olisi voitu tehty eri tavalla tai eri tilanteisiin olisi voitu reagoitu toisin.

2.2 Tutkimuksen lähtökohdat

Pohdin kahden tutkimustavan välillä, kvantitatiivisen eli määrällisen ja kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen. Määrällisellä tutkimuksella tarkoitetaan tutkimusta, jossa käytetään esimerkiksi numeroita tai tilastoja kuvaamaan ilmiöitä. Laadullinen tutkimus on menetelmätapa, jonka tavoitteena on ymmärtää inhimillistä ymmärrystä, tutkimuskohteen laatua ja ominaisuuksia. (Koppa 2015; Eronen, Syrjäläinen, & Värri 2007, 8.)

Laadullisissa tutkimuksissa käytetään teoriaa jo aiemmin tehdyistä tutkimuksista kerättyä aineistoa hyödyksi sekä empiiristä aineistoa, joka on yleensä joko valmiiksi tekstinä tai kerätty aineisto on muutettu tekstiksi. Lisäksi kyseisessä tutkimustavassa tutkija käyttää omaa ajattelua. Määrällisessä tutkimuksessa sen sijaan käytetään enemmänkin numeroita ja mittauksia, joita kerätyistä aineistoista saadaan. Nämä määritelmät eivät kuitenkaan rajaa toisiaan, vaan laadullisessa tutkimuksessa voidaan käyttää esimerkiksi tilastoja ja määrällisessä tutkimuksessa voidaan käyttää hyväksi laadullisiksi laskettavia aineistoja. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Valitsin opinnäytetyöhöni tutkimustavaksi kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimusmenetelmän. Tässä tutkimustavassa haastateltavilta kerätään aineistoa heidän omin sanoineen, joko kirjallisesti tai suullisesti ja itse tulen tämän toteuttamaan kirjallisesti. Tämän menetelmän päämäärä on tuoda esille kattava kokonaisuus tutkittavasta aiheesta ja kerätä kokoon tiivis ja selkeä paketti. (Lapin AMK.)

Perustelen valintaani laadulliseen tutkimusmenetelmään sillä, että tällä menetelmällä voin syventää ymmärrystä valitsemastani aiheesta (Trochim 2020). Päämääränä tässä työssä on esittää kattava kokonaisuus, mutta tiivistettynä, sosiologin kenttätyöskentelystä ja keskittyä kotouttamistyöhön. Tulen keräämään aineistoni haastateltavilta kirjallisesti tekstinä ja ideana olisi saada tietoa heiltä aiheesta omin sanoin ja tuoda esille heidän omia näkökulmiaan.

2.3 Aineiston hankinta

Laadullisessa tutkimusmenetelmässä yleisesti tutkimusongelmat antavat suuntaa siihen, miten aineistoa lähdetään keräämään. Yleistä on myös, että lähdetään keräämään omaa aineistoa juuri kyseistä tutkimuksista varten eikä käytetä vain arkistoaineistoja. Jos tutkimuksessa keskitytään esimerkiksi jonkun tietyn organisaation työntekijöiden näkemyksiin, tulee tutkimukseen tapaustutkimuksellisia piirteitä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Kun aineistoa lähdetään miettimään ja pohtimaan, miten se kerätään, auttaa miettiä ensin, millaista tietoa haetaan ja mikä aineiston keruutapa vastaisi parhaiten tutkimusongelmiin. Aiheita voidaan lähestyä monista eri näkökulmista, joka voi tehdä keräämistavasta haastavaa. Samalla on hyvä pitää mielessä, että aineiston kerääminen vie aikaa, joten täytyy pohtia omaa käytettävissä olevaa aikaa ja resursseja. Myös omien vahvuuksien ja taitojen arvioiminen on tärkeää, sillä täytyy pohtia, mihin tutkija on kykenevä ja mitä hän on valmis oppimaan. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Tässä opinnäytetyössä tulen yleisesti kertomaan minkälaista on sosionomin kenttätyöskentely ja keskittymään Oulun ensi- ja turvakoti ry:n työntekijöihin, joten aihe on kuvailtu heidän näkökulmistaan ja mielipiteistään. Otanta tässä työssä tulee olemaan kolme heidän yksikössään toiminutta sosionomia. Vastaukset varmasti vaihtelisivat, jos otantani olisi suurempi ja ylittäisi eri organisaatioihin. Haluan kuitenkin pitää tämän työn mahdollisimman tiiviinä, mutta kattavana, joten haastateltavien määrä oli pidettävä maltillisena.

Yksi suosituimpia tiedonkeruumenetelmiä on haastattelu, jota itsekin tulen käyttämään. On olemassa esimerkiksi avoimia haastatteluita, teema-, lomake- ja ryhmähaastatteluita. Tässä työssä käytän puolistrukturoitua lomakehaastattelua. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Puolistrukturoidussa haastattelussa esitetään jokaiselle haastateltavalle samat kysymykset samassa järjestyksessä. Joissakin tapauksissa on kuitenkin vaihdeltu kysymysten järjestystä eri haastateltavien kesken. Puolistrukturoidusta

haastattelusta voidaan käyttää myös toista nimeä, teemahaastattelu, silloin kun tiettyjen teemojen pohjalta on luotu tarkat kysymykset, vaikka niitä ei välttämättä haastateltavilta tulla kysymään samassa järjestyksessä tai käyttäen juuri samoja kysymyksiä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Aloitin prosessini ottamalla yhteyttä Oulun ensi- ja turvakoti ry:n työntekijään, jolta kysyin, olisiko mahdollista toteuttaa opinnäytetyöni heidän kanssaan. Pian tämän jälkeen allekirjoitimme opinnäytetyön toimeksiantosopimuksen kummankin osapuolen turvaksi. Tämän jälkeen aloin keräämään tietokirjallisuutta ja perehtymään aiheeseen ja suunnittelemaan opinnäytetyötäni. Tulin lopputulokseen, että haluan toteuttaa työni käyttäen puolistrukturoitua lomakehaastattelua, jotta voin lähestyä haastateltavia sähköpostitse. Lomakehaastattelun yhteydessä haastateltavat ovat saaneet saatekirjeen (Liite 1), jossa kerron mihin tarkoitukseen vastaukset tulevat. Haastateltavat ovat tulostaneet kyselylomakkeet ja vastanneet käsin kirjoittamalla. Kun sain haastattelulomakkeet takaisin, aloin käydä niitä läpi tekemällä omia muistiinpanoja, joista näin helposti mitä vastauksilla oli yhteistä ja mitä eri ideoita ja ajatuksia niistä nousi esille.

Tarkemmin haastattelulomaketta voi katsoa liitteistä (Liite 2), jossa näkyy, että suurin osa kysymyksistä ovat avoimia kysymyksiä, joiden alle on jätetty tilaa haastateltavien vastattavaksi. Lomakkeen alusta ainoastaan löytyy yksi kysymys, johon olin valmiiksi kirjoittanut vastausvaihtoehdot.

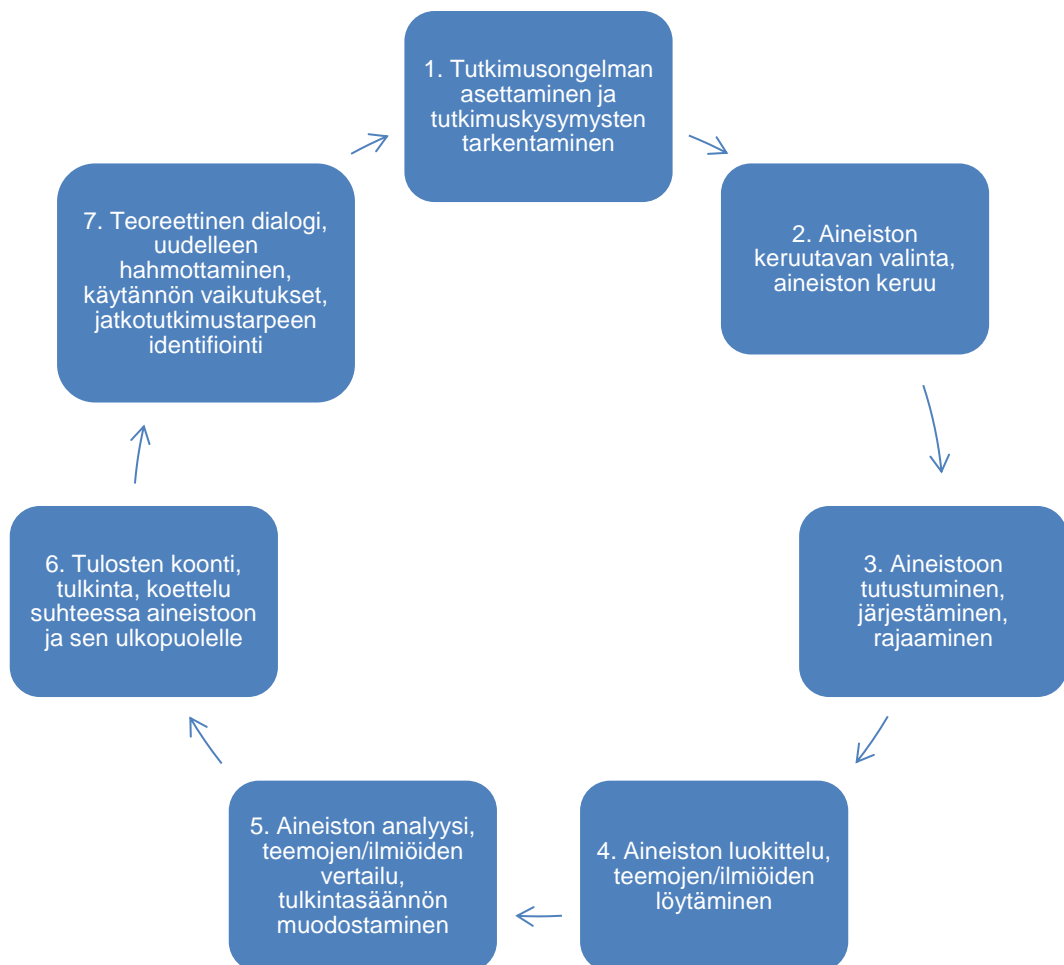
Olen teemojen kautta jakanut lomakkeen eri teemoihin, joissa kysymykset auttavat saamaan vastauksia tutkimuskysymyksiin. Isoina teemoina lomakehaastattelussa ovat; haastateltavien koulutustausta, mitä on kotouttaminen, sosionomin erityisosaaminen kotouttamistyössä sekä ohjaustyön kehittäminen. Kaikki kolme haastateltavaa vastasivat kyselyyn.

2.4 Aineiston analyysi

Analyysilla tarkoitetaan kerätyn aineiston tarkkaa läpilukemista ja miettimistä, mitä aineistossa tuodaan esille ja miten ja mitä se sisältää. Analyysissa myös

järjestellään ja eritellään aineistoa. Tarkoituksena olisi, että lopuksi aineistosta olisi lopulta jäljellä enemmänkin kuin vain aineisto siinä muodossa, kuin se on kerätty. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Laadullisen tutkimuksen analyysissa aineiston voi myös jakaa eri aiheisiin tai teemoihin. Näin saadaan runsaasta aineistosta jaoteltua ja helposti ymmärrettävää. Jaottelu myös helpottaa tarkastelemaan asioita tutkimuskysymysten kautta keskeisistä teemoista ja näin saadaan vastauksia tutkimuskysymyksiin. Tutkimuskysymykset ja -ongelmat myös määrittävät sen, keskitytäänkö analyysissa siihen, mitä aineistossa kerrotaan vai siihen, miten asiat kerrotaan. Analyysissa tarkoitus on kuitenkin käydä aineisto huolellisesti läpi ja tiivistää sitä. Siinä tutkija käyttää sekaisin teoriaa, empiriaa sekä omaa ajatteluansa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Kuvio 1. Analyysin vaiheet. (Ruusu vuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 12.)

Yllä olevassa kuviossa (Kuvio 1) näkyy vaiheittain analyysin eri vaiheet. Kuitenkin käytännössä nämä vaiheet limittyvät toisiinsa, eivätkä tapahdu välttämättä noin yksittäisesti. Laadullisessa tutkimuksessa aineisto ja tutkimuskysymykset keskustelevalt paljon keskenään, mutta aineisto ei suoraan anna vastauksia tutkimuskysymyksiin, vaan tutkijan on käytettävä myös omaa päättelykykyä. (Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen 2010, 12.)

Tässä opinnäytetyössä aion analysoida keräämäni aineistoa niin, että käytän hyväksi teemoja, joita olen lomakekyselyyn laittanut. Analyysissä tulen keskittymään siihen, mitä vastauksia haastateltavat ovat antaneet ja mitä he kertovat, ja sitä kautta pyrin nostamaan esille ne tärkeimmät ajatukset ja näkökulmat. En siis keskity siihen minkälaista kieltä he käyttävät ja miten he kertovat, vaan keskityn heidän ajatuksiinsa ja näkökulmiinsa. Aineistosta ei kuitenkaan nouse suoraan vastauksia tutkimuskysymyksiin, joten keskityn aineiston pilkkomiseen ja ymmärtämiseen, jotta vastauksia saadaan esille.

Analyysin tarkoituksena minulla on kiteyttää ja kasata yhdeksi kokonaisuudeksi kerätty aineisto ja jaotella sitä teemoja hyväksi käyttäen, jotta sitä olisi helpompi ymmärtää ja havainnoida. Rajoitin aineistoani sillä, että otin pienen otannan eli kolme haastateltavaa. Tällä saan rajoitettua vastauksien runsautta ja pystyn selkeämmin ja paremmin keskittymään vastauksiin, eikä tule runsauden puolesta kiirettä analysoinnissa.

Haastattelulomakkeessa olen edennyt teemojen mukaan, joten tulen avaamaan myös vastauksia teemoittain. Liitteestä (Liite 2) voi tarkemmin katsoa kyselylomaketta. Tulen aukaisemaan haastateltavien vastauksia teemoihin liittyen sekä nostamaan heidän vastauksiaan ja vertailemaan niitä keskenään teeman yhteydessä. Teemat ovat; haastateltavien koulutustausta, mitä kotouttamistyö on, haasteet ja onnistumiset kotouttamistyössä, sosionomin erityisosaaminen kotouttamistyössä, eettisiä tilanteita työssä sekä ohjaustyön kehittäminen.

2.5 Eettiset kysymykset ja luotettavuus

Jotta tutkimus olisi eettisesti luotettava ja uskottava, tulee minun noudattaa sitä tehdessä hyvän tieteellisen käytännön ohjeita. Näihin ohjeisiin kuuluvat se, että minun tulee noudattaa rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuuta työtä tehdessä. Myös kerättyjen aineistojen ja tulosten tallentamisessa ja niiden esille tulossa sekä niiden arvioinnissa on käytettävä samaa rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuuta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2013, 6.)

Tutkimusta tehdessä tutkijan täytyy käyttää eettisesti kestäviä menetelmiä tutkimuksessa, tiedon hankkimisessa ja arvioinnissa. Tutkimuksen valmistuttua ja tuloksia julkaistaessa tutkijan tulee käyttää avointa ja vastuullista tiedeviestintää. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2013, 6.)

Käytettäessä muiden tekemiä tutkimuksia ja saavutuksia, tulee ne viitata kunnioittavasti oikein ja täten antaa heille kunniaa heidän saavutuksistaan. Tämä tulee esille työssäni niin, että jokainen lähde on merkitty myös tekstiin sekä lähdeluetteloon. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 6.)

Hyvää tutkimuskäytäntöä noudattaen olen saanut kaikilta kolmelta haastateltavalta suostumuksen osallistua opinnäytetyöhön vapaaehtoisesti. Oulun ensi- ja turvakoti ry:n kanssa olemme tehneet toimeksiantosopimuksen, joka suojelee kumpaakin osapuolta.

Haastatteluun osallistujille on lähetetty haastattelulomakkeen mukana saatekirje (Liite 1), jossa on kerrottu haastattelijalle missä koulussa opiskelen ja mitä alaa. Kirjeessä on myös mainittu mikä opinnäytetyön aihe on ja mikä on tutkimuksen tavoitteena. Saatekirjeessä myös kiitetään jo etukäteen osallistumisesta ja siinä on suoraan kerrottu, että kerättyjä vastauksia tullaan mahdollisesti lainaamaan suoraan opinnäytetyöhön, mutta muuten täytettyjä lomakkeita ei ulkopuoliset tule näkemään ja työn valmistuttua vastauslomakkeet hävitetään asianmukaisesti tietosuoja kunnioittaen. Kirjeessä on tuotu ilmi, että vastauksia käsitellään luottamuksellisesti ja anonymisti. Luottamusta on haettu saatekirjeen kautta myös

sillä, että lopussa on kerrottu, miten minuun voi olla yhteydessä, jos tulee mitään kysymyksiä itse opinnäytetyöstä tai lomakkeesta.

3 MAAHANMUUTTO

3.1 Käsitteet

Maahanmuuttaja -käsitteellä viitataan yleisesti henkilöön, joka on muuttanut ulkomailta Suomeen. Maahanmuuttaja- ja ulkomaalaistaustainen -käsitteellä on se yhteistä, että kumpaakin voidaan käyttää yleiskäsitteenä, kun puhutaan eri syistä maahan muuttaneista ihmisistä. Syitä voivat esimerkiksi olla opiskelu, perhe, työ tai pakolaisuus. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2018.)

Pakolainen on määritelty YK:n pakolaisen oikeusasemaa koskevassa yleissopimuksessa. Sen mukaan pakolaiskäsite koskee henkilöä, jolla on uskonnon, rodun, kansallisuuden tai poliittisten mielipiteiden takia syytä pelätä vainoamista kotimaassaan. Suomen lainsäädännön lisäksi Suomen pakolaispolitiikka perustuu YK:n pakolaissopimukseen. (Liebkind 1994, 10; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2018.)

Vuosittain Suomeen saapuu tietty määrä kiintiöpakolaisia, jolloin pakolaisaseman voi saada joko valtiolta, joka turvapaikan antaa tai YK:n pakolaisasioiden pääkomissaarin toimisto (UNHRC) on voinut sen henkilölle jo myöntää. Pakolaiseksi siis voidaan kutsua henkilöitä, jotka ovat kiintiöpakolaisia tai suojelun tarpeessa olevia oleskeluluvan saaneita. Myös turvapaikanhakijaa, voidaan nimetä pakolaiseksi, kun hän on saanut myönteisen päätöksen turvapaikasta toisesta valtiosta. Jos pakolaisaseman saaneen perheenjäsenet tulevat myöhemmin maahan, saavat he myös pakolaisaseman. (Liebkind 1994, 10; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2018.)

Ulkomaalaislaissa, luvussa 6 ja pykälässä 94, säädetään turvapaikkamenettelyistä. Turvapaikkamenettely, pykälän 94 ensimmäisen momentin mukaan, käsitellään Suomen rajalla tai alueella esitetty hakemus. Toisen momentin mukaan maahanmuuttaja, joka vetoaa hänen ihmisoikeuksiensa vaarantumiseen, katsotaan automaattisesti turvapaikanhakijaksi, ellei hän itse ilmoita muuta. Kolmannen momentin mukaan turvapaikkamenettelyssä käsitellään ja tutkitaan oleskeluoikeuden myöntämistä myös muilla esille tulevilla perusteilla. (Kuoppamäki 2011, 26–27.)

Turvapaikkamenettelyllä tarkoitetaan koko turvapaikkaprosessia, joka on viranomaisprosessi, johon osallistuu monia eri viranomaisia ja toimijoita. Menettelyyn sisältyy turvapaikan hakemus, hakemuksen tutkimus sekä päätös hakemukselle. Prosessi aloitetaan, kun maahanmuuttaja tarvitsee kansainvälistä suojaa ja hakee sen perusteella turvapaikkaa Suomesta. (Kuoppamäki 2011, 7, 26–27.)

Kotoutumislaki pyrkii edistämään ja tukemaan maahanmuuttajan kotoutumista ja hänen osallisuuttaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Laissa painostetaan niin yksilön kotoutumiseen kuin perheiden. Lain mukaan maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutus tulisi toimia, jolloin kotoutujalle tulisi tarjota myös palveluita, jotka kattavat psyykkisen, fyysisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin turvan. (Anis, Hiitola & Turtiainen 2018, 14.)

Kotoutumiskäsite on prosessi, jossa maahanmuuttaja tuntee olevansa osa yhteiskuntaa. Tämä prosessi sisältää sen, että maahanmuuttaja saa tarvittavat tiedot, jotta pystyy osallistumaan yhteiskunnan asioihin ja työllistymään. (Anis, Hiitola & Turtiainen 2018, 16; Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos 2018.)

Laki kotoutumisen edistämisestä ohjaa kotouttamistyötä. Kotouttaminen taas puolestaan on viranomaisten ja tahojen tarjoamia palveluita, jotka tukevat voimavaroja ja kotoutumista edistäviä toimenpiteitä. Laissa kotoutumisen prosessissa säilytetään myös maahanmuuttajan oma kieli ja kulttuuri samalla, kun pyritään osallistumaan yhteiskunnan toimintaan ja työelämään. Nämä kaikki tulevat esiin henkilökohtaisessa kotoutumissuunnitelmassa, joka tehdään yksilöllisesti maahanmuuttajalle riippumatta siitä, onko maahanmuuttaja alaikäinen tai perheellinen. (Anis, Hiitola & Turtiainen 2018, 31; Työ- ja elinkeinoministeriö.)

3.2 Maahanmuutto Suomessa

Suomea verrattaessa muihin Pohjoismaihin, huomaa, kuinka Suomi on ollut suhteellisen vähän aikaa maahanmuuton kohdemaana. Syy tähän on se, että pitkään Suomi oli itsessään köyhä maa ja yleistä oli lähteä Suomesta muualle etsimään töitä ja parempaa elämää. Esimerkiksi suomalaisia on eri aikakausina lähtenyt Venäjälle ja 1860-luvulla moni lähti Pohjois-Amerikkaan työn perässä. 1960- ja 1970-luvulla jopa kymmeniä tuhansia suomalaisia lähti Suomesta Ruotsiin töihin (Rasilainen 2016, 8.)

Venäjän vallankumousta, nälkää ja sisällissotaa pakeni arvoilta noin 16 000 ihmistä Suomeen vuosina 1917–1923. Samaan aikaan vuosina 1917–1922 Suomeen muutti noin kahdeksantuhatta inkeriläistä sekä Itä-Karjalan alueelta 16 500 ihmistä. Valtion pakolaisavustuskeskus auttoi itärajan tulleita ihmisiä, joista osa olivat suomalaisia, venäläisiä, inkeriläisiä sekä itäkarjalaisia. On arvioitu, että vuonna 1922 Suomessa on ollut jopa 33 500 pakolaista. Talvi- ja jatkosotien aikana Suomeen muutti noin 420 000 ihmistä pakolaisina Neuvostoliitolle luvatuilta mailta. Jatkosodan aikoihin Saksalla ja Suomella oli sopimus, jonka mukaan Inkerinmaalta tuotiin Suomeen 63 000 ihmistä. Heistä suurin osa palasi vapaaehtoisesti tai heidät palautettiin Neuvostoliittoon. (Lyytinen 2019, 41.)

Vietnamilaisia venepakolaisia Suomeen rantautui 1980-luvulla. 1990-luvulla Suomeen saapui aiempaa laajempaa maahanmuuttoa Somalian kriisin ja Neuvostoliiton hajoamisen myötä. (Rasilainen 2016, 8.)

UNHCR:n (YK:n pakolaisjärjestö) arvioivat, että vuonna 2015 maailmassa saattoi olla jopa yli 65 miljoonaa pakolaista ja heistä yli puolet alle 18-vuotiaita. Vuoden 2010 jälkeen yksin tulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden määrä on EU:ssa lähtenyt kasvuun. Vuonna 2014 heitä oli noin 24 000, kun taas vuonna 2015 luku nousi lähes 90 000. Vuonna 2015 yhteensä 248 200 ihmistä haki turvapaikkaa Pohjoismaista. Suomeen näistä saapui 32 476 turvapaikanhakijaa. Kaikista eniten turvapaikanhakijoita tuli Irakista, toiseksi eniten Afganistanista ja kolmanneksi Somaliasta. (Anis, Hiitola & Turtiainen 2018, 189; Rasilainen 2016, 16.)

4 KOTOUTTAMINEN

4.1 Kotouttaminen käsitteenä

Laki kotouttamisen edistämisestä (2010/1386) toimii ohjenuorana Suomessa kotouttamistyölle. Laissa määritellään kotouttaminen niin, että viranomaiset järjestävät kotoutujalle hänen kotoutumistansa edistäviä toimenpiteitä ja voimavaroja. Laissa myös määritellään kotoutumisen olevan maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä ja kotoutumisen tavoitteena on saada maahanmuuttaja osallistumaan yhteiskuntaan ja työelämään, mutta kuitenkin kunnioittaen ja säilyttäen hänen omaa kulttuuriaan ja kieltään. (Anis, Hiitola & Turtiainen 2018, 31.)

Keskeisiä viranomaisia, jotka työskentelevät kotouttamistyössä ovat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset, ministeriöt, kunnat ja TE-toimistot. Kuntien tekemiä kotouttamisohjelmia ohjaa myös laki kotouttamisen edistämisestä (2010/1386) ja kotouttamisohjelmia tehdessä kunnan tulee kuulla maahanmuuttajia, kansanjärjestöjä ja muita mahdollisia tahoja. (Anis, Hiitola & Turtiainen 2018, 31–32.)

Kotouttamisen käsite on Suomessa otettu käyttöön 1990-luvun lopulla. Kotouttamisen sijaan voidaan myös käyttää sanaa integraatio tai yksinkertaisesti sopeutumisesta uuteen maahan, kulttuuriin, tapoihin ja olosuhteisiin. Samalla myös vastaanottomaa sopeutuu maahanmuuton myötä monimuotoisempaan yhteiskuntaan. (Rasilainen 2016, 19.)

4.2 Kotouttamisprosessi

Vuonna 2011 on tullut voimaan uudistettu kotoutumislaki (1386/2011). Sen mukaan kotoutumista edistetään ja tuetaan eri viranomaisten ja tahojen toimenpiteillä ja palveluilla. Käytännössä Suomessa kotouttavia viranomaisia ovat kunta ja TE-toimisto. Viranomaiset kuitenkin tekevät tiivistä kotouttamisyhteistyötä muun muassa oppilaitosten sekä järjestöjen ja yhdistysten kanssa. (Rasilainen 2016, 20.)

Kotoutumisprosessi on pitkä prosessi, joka saattaa kestää jopa vuosia. Turvapaikanhakijoilla kotoutumisprosessi saa alkunsa jo turvapaikanhaussa, mutta kiintiöpakolaisstatuksella tulevat voivat odottaa maahan pääsyä pitkään pakolaisleireillä, joka pidentää kotouttamisprosessin aloittamista. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020.)

Oleskeluluvan saaneet tarvitsevat maistraatin päättämän kotikunnan ja sosiaaliturvatunnuksen. Maahanmuuttajan apuna uuteen kotikuntaan muutossa on apuna kunta, Kela ja vastaanottokeskus, josta maahanmuuttaja muuttaa. Vastaanottokeskuksen tulee lähettää muuttajan tiedot Kelalle postitse, sillä heidän tietojärjestelmänsä ei ole kytköksissä Kelan järjestelmien kanssa. Tavoitteena olisi saada maahanmuuttajalle mahdollisimman nopeasti hänelle kuuluvat etuudet, jotta siirtyminen uuteen kuntaan sujuu nopeasti ja vaivattomasti. Yleensä kotoutumisvaiheen palveluita on tarjolla maahanmuuttajalle kolme vuotta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020.)

Kotoutumislaki kertoo, kuinka asiakkaan palvelutarpeita tulee arvioida kokonaisuutena. Palvelun tarjoajia ovat muun muassa Kela, sosiaali- ja terveystieteiden palvelut, kulttuuri-, perhe- ja nuorisopalvelut. Sosiaalilain nojalla maahanmuuttajalle annetaan oma työntekijä, joka vastaa yllä mainituista palveluista. Osa kunnista ovat päättäneet yhdistää neuvonnan, sosiaalityön ja ohjauksen samaan palveluun, jotta asiakas saisi samasta paikasta tarvitsemansa avun. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020.)

Kotoutumissuunnitelmaa tehdessä tulee huomioida asiakas kokonaisuudessaan. Kielitaito, koulutus- ja osaamistausta kotimaassaan ja asiakkaan omat tavoitteet uudessa maassa. Tämän lisäksi tulee huomioida, minkälaisista lähtökohdista asiakas on lähtöisin ja minkälaisia palveluita hän tarvitsee. Jo kotoutumissuunnitelman alkuvaiheessa on työntekijän tärkeä tukea asiakasta muutoksessa ja tarvittaessa myös auttaa asiakasta asumiseen, varhaiskasvatukseen ja tulkkauspalveluihin liittyvissä asioissa. Kotouttamissuunnitelman tulisi myös tukea asiakkaan psyykkistä hyvinvointia. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020.)

4.3 Onnistunut kotoutuminen

Toiseen asuinmaahan kotoutunut henkilö kohtaa prosessin, jossa hän on löytänyt hänelle sopivan tasapainon hänelle uuden ja vanhan kulttuurin välillä. Onnistunut kotoutuminen riippuu paljon kotoutuneen henkilön taustoista, esimerkiksi lähtösyistä, taloudellinen tilanne ja kielitaito. On tärkeää muistaa, että kotoutumista katsellaan eri näkökulmista ja maahanmuuttaja voi integroitua eri tahtiin eri kotoutumisen osa-alueilla. Esimerkiksi maahanmuuttaja voi olla integroitunut sosiaalisesti, mutta on työttömänä. Näin ollen maahanmuuttaja voi kokea, ettei työttömänä osallistu yhteiskuntaan ja tuntee olonsa syrjäytyneeksi. (Rasilainen 2016, 19–20.)

Kotoutumisen laissa määritellään maahanmuuttajan omaa vastuuta ja osallisuutta kotoutumisprosessiin sekä työllistymiseen. Samaan aikaan laissa myös määritellään, kuinka tärkeää on tukea maahanmuuttajan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämistä, jotta kotoutuminen onnistuu. (Rasilainen 2016, 20.)

Kotoutuminen on kaksisuuntaista. Maahanmuuttajat asettuvat heille uuteen maahan ja uusi maa yhteiskuntana sopeutuu heihin. Integraatio prosessi on kaksisuuntainen, mutta monesti ajatellaan ajatustavalla ”maassa maan tavalla”, jolloin vastuu integroitumisesta jätetään maahanmuuttajille. Kuitenkin onnistuneeseen kotoutumiseen tarvitaan se, että yhteiskunta antaa tilaa ja mahdollisuuksia ja on vastaanottava uusia tulijoita kohtaan. (Rasilainen 2016, 21.)

Kotoutumista voidaan mitata eri mittareilla, jotka ovat työllisyys, kielitaito, riippumattomuus sosiaaliturvasta, yhteisöön kuuluminen eli toisin sanoen sosiaaliset verkostot ja aktiivinen kansalaisuus sekä hyvä terveys ja perhesuhteet. Työllisyyden suuri vaikutus kotoutumisprosessiin pohjautuu siihen, kun työ- ja elinkeinotoimisto on suuressa vastuussa kotouttamistoimenpiteistä. Maahanmuuttajan työllisyystilanteeseen vaikuttaa merkittävästi maahanmuuttajan lähtömaa, koulutustaso, kielitaito ja maassaoloaika. Kuitenkin maahanmuuttajien työttömyys on jopa kolminkertainen verrattuna Suomen kantaväestöön. (Rasilainen 2016, 21–22.)

Toisena päämittarina kotoutumisen kannalta pidetään kielitaitoa. Kotoutumiskoulutuksen tavoitteena on, että maahanmuuttaja saisi toimivan peruskielitaidon. Tällä tarkoitetaan kielitaitoa, jolla maahanmuuttaja pärjää Suomessa arkielämässä, työssä ja koulutuksessa. Suomen kieli ei ole indoeurooppalainen kieli, jota puhuu jopa noin puolet maailman ihmisistä, joten suomen kielen opettelu on hidas ja vaikea prosessi monelle maahanmuuttajalle, sillä heidän täytyy opetella uusi tapa hahmottaa lauseen rakenteita ja sanastoja. Kielitaito karttuu vuorovaiikutustilanteissa, jonka takia on vaikea määrittellä mikä tarkalleen on riittävä kielitaito. (Rasilainen 2016, 22–23.)

Kolmantena päämittarina ovat sosiaaliset verkostot ja aktiivinen kansalaisuus. Maahanmuuttajan kotoutumisen sekä hyvinvoinnin kannalta olisi tärkeää, että maahanmuuttaja loisi sosiaalisia suhteita ja verkostoja kantaväestöön. Riippuen lähtömaasta tämä voi olla haasteellista maahanmuuttajalle. Aktiivinen kansalaisuus taas puolestaan voi tarkoittaa esimerkiksi yhdistyksessä tai järjestössä toimimista. Osallistuminen voi antaa maahanmuuttajalle itsevarmuutta sekä onnistumisen tunteita, kun saa ottaa vastuuta ja osallistua. (Rasilainen 2016, 24.)

Kun maahanmuuttaja kokee terveytensä huoleen aiheeksi, voi se edistää syrjäytymistä sosiaalisesti, vaikeuttaa työllisyysmahdollisuuksia sekä vaikuttaa koulutukseen. Turvapaikanhakijoilla on mahdollista saada vain kiireellistä ja välttämätöntä hoitoa, mutta turvapaikan saaneilla on käytössä kaikki julkisen terveydenhuollon palvelut. Jotta voitaisiin edistää hyvää kotoutumista täytyisi antaa tietoa saatavilla olevista terveyspalveluista, jotta mahdolliset terveysongelmat saataisiin ratkaistua mahdollisimman ajoissa. Kotoutumisen edistämisen lisäksi tämä olisi myös kustannustehokasta. (Rasilainen 2016, 24.)

5 ERITYISOSAAMINEN

5.1 Monikulttuurinen ohjaus

Monikulttuurisella ohjauksella viitataan sellaiseen ammatilliseen kohtaamiseen ja ohjaukseen, joka tapahtuu ohjaajan ja ohjattavan välillä, jossa he kummatkin tulevat eri kulttuureista, eri etnisistä ryhmistä tai puhuvat eri äidinkieltä. Monikulttuurisessa ohjauksessa tulisi ottaa erityiseen huomioon ohjattavan kohtaaminen kokonaisuutena ihmisenä sekä mahdolliset kulttuurierot, jotka voivat tuoda ohjaustilanteisiin haasteita tai jännitteitä. Näiden huomioimista voidaan pitää erityisosaamisena monikulttuurisessa työssä. (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 33.)

Monikulttuurisessa ohjauksessa tulee ilmi kulttuurierojen huomion tärkeys. Näin ollen monikulttuurisen ohjauksen pääpiirteiksi voidaan nostaa kaksi suuntausta; universaali ja kulttuurispesifi suuntaus. Nykypäivänä nämä suuntaukset eivät kuitenkaan poissulje toisiaan, vaan sen sijaan täydentävät ensisijaisesti toisiaan. Universaalissa suuntauksessa nousee esille eri kulttuurien yhtäläisyys ja samanarvoisuus. Tässä suuntauksessa otetaan huomioon ohjattavien henkilöiden yksilöllisyys. Kulttuurispesifi suuntaus sen sijaan sijoittaa yksilön yhteisöihin, jotka vaikuttavat yksilön elämän valintoihin. Kulttuurispesifin suuntaus on tärkeää varsinkin sellaisissa ohjaustilanteissa, joissa ohjattava on kasvanut yhteisöllisessä kulttuurissa. (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 33.)

Monikulttuurisessa työssä on huomioitava ihmisen näkeminen kokonaisuutena. Näin ollen ohjattavaa on hyvä katsella eri näkökulmista. Ihmiset ovat eritavoin ajattelevia, jolloin ohjaajan tulee olla herkkänä tilanteissa ja kuunnella millainen lähestymistapa eri ohjattavalla on eri asioihin ja näin keksiä erilaisille yksilöille sopivat keinot. Konkreettisia tapoja hyödyntäen, voidaan tukea ohjattavaa pääsemään hänen asettamiin tavoitteisiinsa. Näissä tilanteissa ohjaajan tulee kuunnella ja olla tilanteissa läsnä ja huomioida kulttuurieroja, sillä usein kulttuuri voi asettaa ohjattavalle tietynlaisia rajoja tai suuntaviivoja toiminnoissa. (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 34.)

Monesti ihmisen voi olla vaikea tunnistaa kulttuurin asettamia suuntauksia ja vaikutuksia itseensä. Ihminen huomaamattaan toimii kuin sieni kasvamassaan yhteisössä ja imaisee vaikutteita, ajattelu- ja toimintamalleja, arvoja ja asenteita muun muassa omalta perheeltään, sukulaisiltaan ja muilta yhteisön jäseniltä. Monikulttuurisessa ohjauksessa nämä opitut vaikutteet voivat tuoda ohjaus tilanteisiin jännitettä, mutta ne olisi hyvä kääntää negatiivisuuden sijaan keinoksi oppia uutta. (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 34–35.)

Hengellisyys voi tuottaa monelle ohjaajalle vaikeuksia johtuen länsimaiden pitkälle edenneen maallistumisprosessin vuoksi. Monikulttuurisen ohjaajan erityisosaamiseen ja ammattitaitoon kuuluu kyky ymmärtää, kuinka suuri osa-alue hengellisyys silti muissa kulttuureissa voi olla. Tämän takia ohjaajien olisi hyvä tutustua eri uskontoihin, etenkin jos uskonnot aiheuttavat ohjaajassa ennakkoluuloja tai pelkoja. Tietämällä yleiskuvan eri uskonnoista ohjaaja voi käyttää tietämystään hyväksi ohjaustilanteissa kysyessä kysymyksiä elämästä tai koulutus- ja uranvalintakysymyksistä. (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 35.)

Monikulttuurisessa osaamisessa on erittäin keskinäistä ohjaajan tuntee oma kulttuuri ja elämänhistoria. Jotta pystyisi ymmärtämään muiden kulttuurien vaikutuksia niihin kasvaneihin yksilöihin, tulee ohjaajan tiedostaa ja ymmärtää oman kulttuurin vaikutukset omiin arvoihin ja asenteisiin. Monikulttuurinen ohjaus on siis parhaimmillaan edestakaisin liikkumista itseensä ja omaan kulttuuriin sekä ohjattavan kulttuuriin. (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 35.)

5.2 Hyvä ohjaussuhde

Hyvä ohjaussuhde antaa kestävän ja vakaan pohjan maahanmuuttajalle, jolloin hänen on turvallista alkaa käsittelemään asioita, joka edistetään hänen kotoutumistaan. Hyvä ohjaussuhde mahdollistaa ohjattavalle tunteen, että häntä kuunnellaan ja arvostetaan, jolloin hänellä on matalampi kynnyksesi esittää hänelle tärkeitä kysymyksiä. Ohjaussuhde voidaan jakaa kolmeen eri puoleen, jotka ovat perusihmissuhde, transferenssisuhde ja työskentelysuhde. (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 42.)

Perusihmissuhde antaa peruspohjan inhimilliseen kohtaamiseen ja ohjaukseen. Perusihmissuhde antaa ohjaussuhteelle tilaa kehittyä ja edistää turvallista, luotettavaa ja avointa ilmapiiriä. (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 42.)

Transferenssisuhde sen sijaan keskittyy ohjattavan elämänhistoriaan ja niiden vaikutuksia ihmissuhteisiin. Elämässä kohdatut negatiiviset ja positiiviset kokemukset voivat tulla esille myöhemmin uusia ihmissuhteita solmiessa, jolloin ihminen voi kokea samoja tunteita uudestaan riippuen siitä, muistuttaako uusi ihmissuhde negatiivista vai positiivisista asioista. Toisin sanoen uusi ohjaaja voi muistuttaa maahanmuuttajaa jo aiemmin hänen elämässään olleesta ihmisestä, joka voi valmiiksi aiheuttaa hänessä tunteita. (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 42.)

Ohjaajan on tärkeää muistaa, minkälaisista taustoista ohjattava tulee, jotta osaa suhtautua tilanteisiin, joissa maahanmuuttaja osoittaa negatiivisia tunteita kotoutumista ja uutta kulttuuria kohtaan. Nämä yleensä johtuvat tiedostamattomista tunnereaktioista tai maahanmuuttaja voi kokea uuteen kulttuuriin sopeutumisen haastavaksi syystä tai toisesta. Näissä tilanteissa ohjaajan tulisi muistaa osoittaa ymmärrystä maahanmuuttajaa kohtaan ja tukea häntä sopeutumisessa ja edetä asian suhteen ohjattavalle sopivalla tahdilla. Ohjaajan olisi hyvä käydä ohjaustilanteen alussa ohjattavan kanssa läpi minkälainen rooli ohjaajalla on kotoutumisprosessissa ja minkälainen rooli ohjattavalla on. Tällä keskustelulla voidaan luoda realistiset tavoitteet sekä ohjaajalle että ohjatulle, jonka mukaan ohjaussuhde etenee. (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 42.)

Transferenssisuhteen vasta kohta on vastatransferenssi. Vastatransferenssilla tarkoitetaan tilannetta, jossa uusi ohjattava muistuttaa ohjaajaa vanhasta asiakkaasta, joka on jättänyt kielteisiä tunteita ohjaajalle. Näissä tilanteissa ohjaajan tulisi aikaisin tunnistaa omat tunteensa, jotta ne eivät tule uuden ohjaussuhteen tielle, vaan ohjaaja kykenisi avoimeen kohtaamiseen. Ohjaajan on hyvä oppia tunnistamaan omia tunteita ja säätelämään niitä, jotta ne eivät vaikuttaisi ohjausprosessiin. (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 42.)

Perusihmissuhde luo pohjan työskentelysuhteelle ja transferenssisuhde on hyödyksi ohjaajalle, kun hän kohtaa ohjattavan, jolla on voimakkaita tunnereaktioita. Työskentelysuhde on ikään kuin liitos, jossa ohjaaja ja ohjattava yhdessä ratkaisevat vastaan tulevia ongelmia. Monikulttuurisessa ohjauksessa on tärkeää, että ohjaaja pääsee ohjattavan elämänhistoriaan sisälle, jotta hän pystyy ymmärtämään häntä kokonaisvaltaisesti ja näin ollen tukemaan kotoutumisprosessia. Liiallinen eläytyminen toisen elämänvaiheeseen, voi kuitenkin johtaa ohjaajan ylikuormittumiseen. (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 43.)

5.3 Arvot ja eettisyys sosiaalialan työssä

Arvot tulevat esiin sosiaalialan työssä etiikassa eli eettisissä periaatteissa. Eettiset periaatteet ohjaavat työtä vaikkakin sosiaalialan työllä ei ole omia nimettyjä arvoja ja eettisiä periaatteita. Työssä käytetään yhteiskunnan arvoja, jotka ovat yleisesti hyväksytyjä. Sosiaalialan työssä ohjausta ei tulisi rakentaa pelkkien arvojen ja eettisten periaatteiden varaan. Ne kuitenkin opitun tiedon lisäksi kertovat hyvin sen, mikä sosiaalityössä on kaikkein olennaisinta. (Raunio 2009, 82–84.)

Sosiaalityön yleinen tavoite on ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja tasapainottaa yhteiskunnallista eriarvoisuutta. Yleisiä arvoja, jotka vastaavat näihin tavoitteisiin ovat Erik Blennbergerin mukaan emansipatorisia arvoja sekä moderneja yhteiskunnallisia arvoja. Kansainvälisesti sosiaalialan arvot voidaan määritellä näin; autetaan sosiaalisesti syrjäytettyjen ja haavoittuvien ihmisten osallisuutta, asetetaan kyseenalaiseksi yhteiskunnassa olevat eriarvoisuudet ja epäoikeudenmukaisuudet, edistetään tai autetaan ihmisiä muutokseen niissä rakenteissa, jotka pitävät ihmistä marginalisoituneissa ja haavoittuvissa asemissa sekä kannustetaan yksilöitä, perheitä, ryhmiä ja yhteisöjä lisäämään hyvinvointiaan ja kykyään ratkaista ongelmia. (Raunio 2009, 85–87.)

Ammattieettiset periaatteet ovat oleellinen osa sosiaalityötä. Eettiset periaatteet kuvaavat arvoja, jotka muuttuvat työtä tehdessä teoiksi. Ammattieettiset periaatteet eivät anna työntekijälle aina suoraa vastausta ristiriitatilanteissa, mutta ne ohjaavat työntekijää tasapainottelemaan oman ammatin velvollisuuksien ja asiakkaan oikeuksien kanssa. Sosiaalialan eettisiin periaatteisiin kuuluvat; ihmisen oikeuden ilmaista tunteitaan ja kielteisiä kokemuksiaan, arvostavan vuorovaiku-

tuksen ja luottamuksen, itsemääräämisoikeuden ja osallisuuden, jokaisen ihmisen ainutlaatuisen kokonaisuuden huomioon ottamisen, ihmisen voimavarojen ja vahvuuksien huomioiminen, yhdenvertaisuuden, epäoikeudenmukaisten toimintatapojen ja käytäntöjen vastustamisen sekä syrjinnän vastustaminen ja erilaisuuden hyväksyminen. (Talentia Ry 2017, 7.)

Ammattietiikka ei ole vain yksittäisen työntekijän hartioilla, vaan se on yhteisöllinen asia, joka rakentuu koko työyhteisön ja organisaation keskusteluista, pohdinnoista ja päätöksistä, joita yllättävät tilanteet saattavat aiheuttaa. Näissä keskusteluissa ammattietiikka saattaa tulla esille niin, että mietitään mikä menettelytapa on oikea ja mikä väärä, mikä on oikeudenmukaista ja kohtuullista. Ammattietiikka ohjaa harkinnan käyttöä tiedon ja kokemuksen lisäksi. Se on siis osa prosessia. Eettinen harkinta edellyttää myös koko työyhteisön keskustelemaan ja pohtimaan omaa toimintaa myös kriittisesti uusista näkökulmista. (Talentia Ry 2017, 8 & 25.)

Sosiaalialalla työntekijöiden tulee ottaa huomioon jokaisen henkilön ihmisarvo ja ihmisoikeudet, jotka eivät ole suorassa kytköksessä henkilön omaan käytökseen tai toimintaan. Työntekijän on tärkeää nostaa työssään esille ihmisoikeuksia, sillä ne ovat perusoikeuksia, jotka YK:n ihmisoikeuksien julistuksessa, Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ja Suomen perustuslaissa on määritelty. (Talentia Ry 2017, 9.)

6 MONIKULTTUURINEN TYÖ

6.1 Sosionomin työ maahanmuuttajien parissa

Suomessa toisesta maasta muuttaneiden ihmisten määrä kasvaa kasvamisestaan vuodesta toiseen, jonka vuoksi myös sosiaalityön asiakkaiden monikulttuurisuus kasvaa. Sosiaalityötä, jota tehdään maahanmuuttajien kanssa, kutsutaan monikulttuuriseksi työksi. Asiakkaat ovat siis eri kulttuurien edustajia tai etnisten vähemmistöjen edustajia. Monikulttuurisessa sosiaalityössä otetaan huomioon maahanmuuttajien erilaiset taustat, kulttuurit ja elämäntilanteet. Suomessa monikulttuurisesta sosiaalityöstä puhuttaessa viitataan monesti kotouttamistyöhön, kulttuurien tuntemukseen sekä asiakkaiden kohtaamiseen ja vuorovaikutustaitoihin. (Anis 2008, 27., Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 147).

Vaikkakin maahanmuuttajat ovat sosiaalityön asiakkaina monesti samoista syistä, kuin kantasuomalaisetkin, on heille todennäköisempää pitkittynyt työttömyys ja syrjäytyminen, kuin kantasuomalaisille. Pakolaisstatuksen saaneet maahanmuuttajat ohjataan Suomessa automaattisesti sosiaalityön asiakkaiksi, sillä he tarvitset kotoutumisessaan tukea ja ohjausta, jota sosiaalityöllä on heille tarjota. Tukea he saattavat esimerkiksi tarvita sosiaalityön kautta yksinhuoltajuuteen, monilapsisuuteen, tukiverkon puutteeseen, taloudellisiin ongelmiin sekä yleiseen jaksamiseen, kun on huoli kotimaahan jääneiden perheenjäsenten jaksamista ja ikävä. (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 147–148).

Monikulttuurisen sosiaalityön eettinen peruste on jokaisen henkilön ihmisoikeus ja yhdenvertainen kohtelu, joka tarkoittaa monikulttuuristen asiakkaiden erityistarpeiden huomioimisen. Kun sosiaalialan työntekijä huomio asiakkaansa erilaiset taustat, kulttuurit ja elämäntilanteet ja sitä kautta tutustuu asiakaslähtöiseen työskentelytapaan, saadaan aikaiseksi toimiva vuorovaikutus työntekijän puolelta. Tiedostamalla asiakkaan voimavarat ja lähtökohdat, saadaan luotua asiakkaalle yksilöllisesti sopivia työskentelytapoja, ratkaisuja ja sitä kautta tuloksia. Jotta työntekijä ei itse kuormittuisi liikaa vaikeista asiakaskohtaamisista, tulisi hänen olla tietoinen eri kulttuureista. (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 148–149).

6.2 Sosionomin työ kotouttamiskentällä

Kotoutumislaki ohjaa kotouttamistyötä. Työssä esille nousee maahanmuuttajien ja uuden yhteiskunnan vuoropuhelu, jossa yhteiskunta ottaa maahanmuuttajan vastaan ja auttaa häntä kotoutumaan tarjoamalla erilaisia palveluita. (Anis, Hiitola & Turtiainen 2018, 14.)

Monesti kotoutumiseen liittyvissä keskusteluissa esille nousee puhe koulutuksesta, työstä ja kielen oppimisesta. Kotouttamistyö on kuitenkin käytännössä paljon laajempi, kuten sukupuolen tutkija Jaana Vuori (2015) on pohtinut. Hänen mukaansa työ on enemmänkin kokonaisvaltaisuus ja eri tilanteissa esiintyy eri asiat. Tutkija Jaana vuori on jakanut kotouttamisen kentän seitsemään eri käytännön osaan; tiedon jakaminen ja ohjaus, psykososiaalinen tuki, fyysinen huolenpito, kulttuuristen kohtaamisten järjestäminen, sosiaalisten oikeuksien välittäminen, kielellinen tuki ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Eri tehtävissä toimivien työntekijöiden työnkuva, kertoo mitkä näistä käytännön osista korostuvat heidän työssään. (Anis, Hiitola & Turtiainen 2018, 14–15, 32.)

Tukemalla maahanmuuttajan kotoutumista tarjoamalla riittävästi palveluita ja tukitoimia voitaisiin ehkäistä maahanmuuttaja-asiakkaiden sosiaalisia, psyykkisiä ja terveydellisiä ongelmia. Alkuvaiheessa tärkeitä tukitoimia ovat maan kielen opiskelu, yhteiskunnallisten taitojen kehittäminen ja maahanmuuttajan äidinkielellä oleva ohjaus ja neuvonta. Tärkeitä kulttuurisensitiivisiä tukitoimia perheiden kannalta ovat vanhemmuuteen ja lasten kasvattamiseen liittyvät kysymykset, jotta voitaisiin ennaltaehkäistä ja jopa ratkaista eri kulttuureissa olevia tapoja kasvattaa lapsia, jotka saattavat Suomessa tuoda hankaluuksia perheelle. Kotoutuminen on koko yhteiskunnan kattava tehtävä. (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 159–160).

7 TUTKIMUSTULOKSET

7.1 Haastattelut teemoittain

Opinnäytetyö on tehty yhteistyössä Oulun ensi- ja turvakodin kanssa, jonka kautta sain haastateltavaksi kolme henkilöä, jotka työskentelivät jo kiinni menneessä perheryhmäkodissa yksin tulleiden alaikäisten pakolaisten kanssa. Haastattelut on suoritettu lähettämällä sähköpostilla työntekijöille saatekirje sekä kyselylomakkeet, jotka he ovat tulostaneet ja käsin täyttäneet. Lomakkeessa ei kysely henkilöiden sukupuolta, nimeä tai ikää. Tulen analysoinnissa käyttämään haastateltavista nimityksiä Haastateltava A, haastateltava B sekä haastateltava C, jotta voin kunnioittaa heidän yksityisyyttään. Nimitykset olen jakanut sattumanvaraisesti. Kaikki haastatteluihin vastanneet ovat koulutukseltaan sosiaalialan koulutuksen saaneita.

Haastattelulomakkeessa olen edennyt teemojen mukaan, joten tulen avaamaan myös vastauksia teemoittain. Liitteestä (Liite 2) voi tarkemmin katsoa kyselylomaketta. Tulen aukaisemaan haastateltavien vastauksia teemoihin liittyen sekä nostamaan heidän vastauksiaan ja vertailemaan niitä keskenään teeman yhteydessä.

7.2 Mitä kotouttamistyö on?

Kotouttamisteeman tarkoituksena oli selvittää haastateltavien kokemuksia kotouttamistyöstä. Heitä pyydettiin kertomaan omin sanoin mitä kotouttamistyö heidän mielestään on, jotta saataisiin työntekijöiden näkökulmia esille.

Haastateltava A kertoi laajasti vastauksessaan, miten hän kokee mitä kotouttamistyö on. Hänen mielestään kotouttamistyö on kokonaisvaltaista apua ja asiakaslähtöistä sekä vuorovaikutuksellista työtä. Vastauksessaan hän myös mainitsee maahanmuuttajan integroitumisen yhteiskuntaan.

”Kotouttamistyö on muualta tulleille suunnattua kokonaisvaltaista apua, jonka tarkoituksena on auttaa Suomeen saapunutta integroitumaan meidän yhteiskuntaan. Se on kielen oppimista, koulutuksen/työn hankkimista, sosiaalisen verkoston kasvattamista. Asiakslähtöistä vuorovaikutuksellista työtä.”

-Haastateltava A

Haastateltava B korostaa kotouttamistyön olevan kaksisuuntaista. Hän kertoo työn olevan auttamista ja ohjaamista maahan tulleen, eri kulttuurin jäsentä, sopeutumaan uuteen maahan, kulttuuriin, ympäristöön ja toimitapoihin. Hänen mukaansa kotouttamistyön tavoitteena on saada maahanmuuttaja Suomen palvelujärjestelmään, esimerkiksi koulutus ja työ, sekä osaksi kantaväestöä. Hän myös vastauksessaan tuo ilmi, kuinka työn tarkoituksena on opastaa itsenäiseksi yhteiskunnan jäseneksi kantaväestöön verrattuna saman arvoiseksi, mutta kuitenkin kunnioittaa ja ylläpitää maahanmuuttajan omaa kulttuuritaustaa.

Haastateltava C kokee kotouttamistyön olevan hänen sanojensa mukaan maahanmuuttajan tukemista ja vierellä kulkemista matkalla suomalaisen yhteiskunnan jäseneksi. Hän kertoo kotouttamistyön olevan samanlaista sosiaalialan työtä, niin kuin muutkin, omine erikoisuuksineen. Hän on ainoa, joka on nostanut kotouttamistyön kohdalla esille ammattietiikan tärkeyden ja ohjaajan ja asiakkaan omat roolit.

”Ammattietiikan vaaliminen on tärkeää, ettet ajaudu sijaiskärsijäksi rankkojen tarinoiden keskellä. Erityisen tärkeää on, että ohjaajan rooli asiakkaan elämässä on selkä sekä asiakkaalle, että ohjaajalle ja että suhde nojaa lakiin ja hyviin ammattieettisiin käytäntöihin. Tässä olen nähnyt isoakin lipsumista jopa sionomeiksi koulutetuilta.”

-Haastateltava C

Pydyttäessä selittämään kotouttamistyötä omin sanoin, jokainen haastateltava on maininnut jollain tavalla sen olevan maahanmuuttajan auttamista, ohjaamista ja tukemista integroitumisessa ja sopeutumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan. Siinä missä toinen haastateltava sanoi kotouttamistyön olevan asiakslähtöistä,

mutta samalla vuorovaikutuksellista, niin toinen kommentoi sen olevan kaksisuuntaista. Yhteistä kaikilla vastauksilla oli se, että jollain tavalla tuotiin esille maahanmuuttajan koulutuksen, työn ja tuen saanti, jotta kotouttaminen onnistuu. Vastauksissa myös nousi esille kotouttamistyötä ohjaava laki sekä ammattietiikka, joka näkyy työn arjessa.

7.3 Onnistumiset ja haasteet kotouttamistyössä

Kyselylomakkeessa myös pyydettiin kertomaan asioita, joissa he kokevat olevansa onnistuneita työuransa aikana sekä minkälaisissa ohjaustilanteissa he taas ovat kokeneet haasteita. Näiden kysymysten tarkoituksena oli päästä selville minkälaisista asioista työntekijät ovat kokeneet saavansa onnistumisen tunteita ja minkälaiset tilanteet he ovat kokeneet haasteellisiksi. Näiden vastauksien kautta päästään kotouttamiskentän työn yksityiskohtiin ja haasteisiin, joihin voidaan jatkossa tarttua.

Onnistumisia kotouttamistyössä Haastateltava A kertoo saaneensa eri tilanteissa, jotka ovat; luottamuksen saaminen/ansaitseminen, toimivan asiakas-ohjaaja -suhteen luominen, haastavien tilanteiden ratkaisu sekä kotoutumisen edistäminen. Haasteellisia tilanteita hän kertoo esiintyvän esimerkiksi silloin, kun kielitaito tulee haasteelliseksi ohjaustilanteissa asioiden selvittämiseksi sekä ymmärtämisessä. Hän mainitsee tilanteesta, jossa asiakkaan oman motivaation löytäminen ei lähde etenemään. Myös liian vähäinen aika on nostettu esille ja viitattu yksiköiden sulkeutumiseen.

Onnistumisen tunteita Haasteltava B kertoo saaneensa työssään, kun luottamusuhde on päästy luomaan ja sitä kautta päässyt asiakkaiden elämäntilanteisiin ja vaikeimpiin tarinoihin sisälle ja sitä kautta auttamaan heitä. Hän kokee myös onnistuneensa siinä, että on päässyt opastamaan täysi-ikäisiä asiakkaita muuttamaan omilleen tietäen, että he pärjäävät ohjaajalta saaneen avun avulla. Kolmannen onnistuneen asian työssään hän kertoo olevan ohjaustilanne, jossa asiakkaalle on löydetty yhdessä asiakkaan kanssa mieluinen opiskelupaikka, jonne päässyt opiskelemaan ja tätä kautta saanut tuotua asiakasta osaksi yhteiskuntaa.

Haastaviksi ohjaustilanteiksi Haastateltava B kertoo olevan tilanteet, joissa päätöksen eivät ole olleet mieluisia asiakkaan mielestä ja näin ollen asiakas ajatellut ohjaajien tekevän hänelle kiusaa, josta seurannut puhumattomuus, joka vaikeuttanut yhteistyötä.

”Tilanteet, joissa asiakas ei ole ollut tyytyväinen johonkin ratkaisuun ja kokenut, että ohjaajat tekevät kiusaa tahallaan, vaikka päätöksestä seuraa tulevaisuuden kannalta hänelle vain hyvää. Näissä tilanteissa vedetään muuri väliin ja mykkäkoulu, joka vaikeuttaa asian hoitamista yhdessä.”

-Haastateltava B

Toisena haastavana tilanteena Haastateltava B kuvailee tilannetta, jossa äkilliset ja traumaattiset tapahtumat tapahtuvat asiakkaan kotimaassa, jotka vaikuttavat asiakkaaseen täällä suunnassa. Hän kertoo kokevansa haastavaksi nämä tilanteet, sillä niihin ei voi samastua, joten asiakkaan nostaminen takaisin arkeen voi olla vaikeaa.

Onnistumisia kotouttamistyössä Haastateltava C kertoo saaneensa luottamussuhteen luomisessa asiakkaisiin, mutta samalla pitäen kiinni ohjaajan roolista ja ammattieettisistä toimintatavoista. Hän myös kertoo onnistuneensa työssään tilanteissa, joissa hän on sanoittanut ja kuvittanut asiakkaille suomalaisen yhteiskunnan vaatimuksia ja oikeuksia, jonka hän kokee tärkeäksi tehtäväksi.

Haasteellisiksi ohjaustilanteiksi Haastateltava C kuvailee tilanteita, joissa on ohjattu isoja ryhmäinfoja, joissa puhuttu asiakkaille ei niin mieluisista aiheista. Hän kokee, ettei näistä tilanteista ole harvoin tullut kovin onnistuneita, sillä asiakkaiden joukossa on ollut aina yksi tai useampi äänekkäs agitaattori. Haastateltava C on myös kokenut haasteellisiksi tilanteet, joissa on pitänyt yksikön tiloista sääntöjen puutteessa saada vieraat lähtemään. Asiakas saattaa vastustaa ohjaajaa kunniasyistä, jotta ei ”menettäisi kasvojaan” kavereidensa edessä. Hän kuitenkin mainitsee, ettei varsinaisia vaaratilanteita ole näistä ohjaustilanteista syntynyt.

Onnistumisen tunteita haastateltavilla oli monenlaisia. Yhteistä vastauksilla oli kuitenkin se, että jokainen mainitsi luottamussuhteen tavalla tai toisella. Luottamussuhde jokaisessa vastauksessa koettiin tärkeäksi, jotta saadaan onnistunut suhde ohjattavaan. Kotoutumisen edistäminen yhdisti myös kaikkia vastauksia onnistumisten kohdalla. Kotoutumisen edistämistä kuvailtiin suomalaisen yhteiskunnan sääntöjen sanoittamisella ja kuvittamisella sekä asiakkaan opiskelupaikan saamisella, jonka kautta asiakas päässyt osaksi yhteiskuntaan.

Haastavien ohjaustilanteiden kohdalla haastateltavien kokemukset olivat hyvin erilaisia. Esille nousi kielimuriin liittyvät ongelmat ohjaustilanteissa, asiakkaan heikko motivaatio, vähäinen aika, isojen ryhmien haastava ohjaus äänekkäiden agitaattoreiden takia, äkilliset tapahtumat ja traumat kotimaassa, jotka vaivaavat asiakasta myös Suomessa sekä tilanteet, joissa asiakas ei ollut tyytyväinen saamaansa päätökseen.

7.4 Sosionomin erityisosaaminen kotouttamistyössä

Erityisosaamisen teeman tarkoitus oli syventyä haastateltavien työntekijöiden kokemuksiin ja näkökulmiin kotouttamiskentän työhön liittyvän erityisosaamisen kannalta. Haastateltavia pyydettiin kyselylomakkeessa kertomaan asioita, joista heidän mielestään koostuu erityisosaaminen kotouttamistyössä. Antamalla haastateltaville vapaa tila kertomaan, mitkä heidän mielestään ovat ne asiat, joita he työssään tarvitsevat, tuo vastaukselle luotettavuutta.

Kyselylomakkeessa haastattelijoita myös pyydettiin kertomaan tilanne, jossa haastateltava on omasta mielestään huomionut asiakkaansa oman kulttuurin. Kysymyksen tarkoituksena oli tuoda esille työntekijöiden kokemuksia heidän sanoillaan ja saada esimerkkitalanteita kuulluksi.

Haastateltava A kirjoitti listan vastaukseksi kysymykseen, jossa kysyttiin asioita, jotka hänen mielestään rakentavat erityisosaamisen kotouttamistyössä. Hän llistasi siihen viisi asiaa, jotka olivat; empatiakyky, pitkäjänteisyys, todellinen halu auttaa, realismi sekä kulttuurillinen tuntemus, jolla hän oli viitannut muun muassa tapoihin ja taitoihin.

Haastateltava A kertoi kaksi esimerkkiä, joissa hän on huomionut asiakkaansa oman kulttuurin. Toinen näistä esimerkeistä liittyi muslimien paastoon ja tärkeään juhlaan, eli Ramadanin viettoon ja sen huomioimiseen. Toinen esimerkki sen sijaan viittasi hänen kokemuksiinsa vanhempana ohjaajana, jolloin asiakkaat ovat saattaneet kunnioittaa häntä ristiriitatilanteissa liittyen heidän kulttuuriinsa vanhempien kunnioittamiseen.

”Yksiköissämme huomioidaan aina mm. Ramadanin vietto, eli tuetaan paaston ajan toteutumista omalta osaltamme.”

-Haastateltava A

”Koska olen huomattavasti asiakkaita vanhempi, kunnioitus ikääni ja asemaani kohtaan näkyy lähes päivittäin mm. ristiriitatilanteissa.”

-Haastateltava A

Haastateltava B koki, että erityisosaaminen kotouttamistyössä oli monimuotoista. Hänen mielestään kulttuurituntemus, jolla hän oli viitannut uskontoihin sekä erilaisiin tapoihin, on tärkeää sekä ennakkoluulojen poissulkeminen. Erilaiset järjestelmät ja yhteistyö muiden viranomaisten ja järjestöjen kanssa, oli myös noussut esille palvelujärjestelmän ja prosessien kulun tietämyksenä sekä tulkki- ja edustajatyöskentelynä. Tärkeänä huomiona Haastateltava B mainitsi ohjaustaidot, jotka vaativat työntekijöitä huomioimaan asiakkaidensa traumataustoja sekä kielitaitoa.

Tilanteita, joissa Haastateltava B, on huomionut oman asiakkaan kulttuurin ovat olleet ruoanlaitto, uskonto, tulkin mahdollisuus tarvittaessa sekä kiinnostus asiakkaan kulttuuriin. Kiinnostus kulttuuriin on näkynyt haluna kuulla tarinoita ja tapoja, kielen opetteluna ja tutustumalla eri kulttuureiden musiikkiin. Haastateltava B kokee, että hän on opettanut asiakkaidensa kanssa toisiaan kaksisuuntaisesti kulttuureiden kohdalla opiskelemalla toistensa kulttuureita ja tapoja.

Ruoanlaitossa kulttuurin huomioiminen on näkynyt niin, että ruoka-aineita ostaessa on huomioitu eri kulttuurit, joten esimerkiksi sian lihaa ei ole ostettu. Myös

riisi on valmistettu Lähi-Idän tapojen mukaisesti. Haastateltava B on itse opetellut yhdessä asiakkaiden kanssa Lähi-Idän ruokia.

Uskonnon kohdalla Haastateltava B on huomionnut kulttuurin kunnioituksen kautta. Hän kertoo huomioivansa Ramadanin vieton, johon kuuluu yölliset ruokailut ja rukoushetket pitkin vuorokautta. Kotiintuloajoissa on hänen työssään joustettu, jolla on mahdollistettu asiakkaan vapautta toteuttaa uskontoaan.

Haastateltava C on kokenut, että kotouttamistyön erityisosaaminen koostuu yhteistyöverkoston luomisesta asiakaskohtaisesti ja painottaa viranomaisprosessien tuntemisen tärkeydestä. Myös maahanmuuttovirasto, kaupungin maahanmuuttajapalvelut sekä koulutuksen järjestäjät, esimerkiksi valmistavat koulutukset ja aikuislukio, ovat jokapäiväisiä ja tärkeitä yhteistyökumppaneita, joten näiden tuntemus korostuu kotouttamistyössä.

Haastateltava C on nostanut myös esille kulttuurisensitiivisyyden tärkeyden ja korostaa ettei asiakaskunta ole homogeenistä eikä samasta maasta ja kulttuurista tulevat asiakkaat välttämättä aina noudata samoja tapoja tai omista samoja arvoja. Hän on myös nostanut esille eri kulttuurien juhlapyhien tuntemisen ja korostaa, että näiden tunteminen ja huomioiminen auttaa varsinkin alaikäisten yksin tulleiden maahanmuuttajien kanssa.

Tilanteita, joissa hän on huomionnut asiakkaan oman kulttuurin ovat olleet ruoan hankkimisessa, jossa täytynyt muistaa, ettei sian lihaa osteta. Hän on tehnyt erityisjärjestelyitä Ramadanin vuoksi ja antanut rukousrauhan asiakkailleen. Hän oli myös osallistunut järjestämään persialaista uuden vuoden juhlaa.

Haastateltavien mielipiteet siitä, minkälaisista asioista koostuu erityisosaaminen kotouttamistyössä, olivat yllättävän samankaltaisia. Kaikissa vastauksissa tuli esille kulttuuri tavalla tai toisella. Kulttuuri tuli esille kulttuurituntemuksella, jolla viitattu uskontoihin ja erilaisiin tapoihin, eri kulttuureiden juhlapäiviin tutustuminen ja eri kulttuurien taitoihin perehtyminen. Kulttuurin lisäksi vastauksissa esille

nousi ennakkoluulojen poissulkeminen, palvelujärjestelmän tunteminen, yhteistyöverkoston rakentaminen, empatiakyky, pitkäjänteisyys, realismi ja todellinen kyky auttaa.

Kaikki kolme haastateltavaa kertoivat samankaltaisia tilanteita, joissa olivat huomioineet asiakkaan oman kulttuurin. Jokaisessa vastauksessa oli mainittu Ramadan ja sen huomioiminen esimerkiksi ruoan suhteen ja rukoiluhetkissä. Ruoan suhteen ohjaajat olleet tarkkana, että eivät ole ostaneet sianlihaa. Tämän lisäksi haastateltavat ovat olleet aidosti kiinnostuneita oppimaan asiakkaan kulttuurista.

7.5 Eettisiä tilanteita työkentällä

Erityisosaamisen kohdalla haastattelulomakkeessa myös kysyttiin eettisistä tilanteista. Kysymällä minkälaisia eettisiä tilanteita haastateltavat ovat työssään havainneet, saadaan tietää mihin alan työntekijöillä on syytä tutustua eettisyyden kannalta ja miten se ohjaa omaa työtä näissä tilanteissa.

Eettisiä tilanteita Haastateltava A oli nostanut esille useampia. Esille nousi ohjaajan työn näkökulmasta ohjaustilanteet asiakkaiden kanssa, jossa ammattitaidoton ohjaaja toimii sekä asiakkaiden väheksyntä. Asiakkaan näkökulmasta esille nousi ohjaustilanteet, kun asiakas ei tiedä, mikä on ohjaajan työnkuva sekä asiakkaiden ihastuminen ohjaajiin. Yhteisenä tekijänä ohjaajan näkökulmasta sekä asiakkaan näkökulmasta oli sekä avoin että piilorasismi.

Eettisiä tilanteita Haastateltava B kertoi monipuolisesti. Hän toi julki asiakkaiden itsemääräämisoikeuden, jota hän selitti asiakkaan kuulemisella kielitaidosta huolimatta ja tätä kautta viittasi tulkkityön tärkeyteen. Ihmisarvoa ja tasa-arvoa hän piti tärkeänä työssään ja ennakkoluulojen sulkemisella. Haastateltava B kokee, että taustoista tai muista tekijöistä huolimatta jokainen on arvokas ja oikeutettu tasa-arvoon.

Kulttuurierot ja erilaiset arvot nousivat esiin Haastateltava B:n vastauksissa. Eettisiä tilanteita, joissa nämä erot ja arvot ovat näkyneet ovat olleet, kun eri kulttuureista tulevat asiakkaat saattavat arvostaa elämäkokemusta ja iäkkäitä ihmisiä eri tavoin ja näin ollen ovat voineet näyttää eriarvoisuutta vanhempia ja nuorempia työntekijöitä kohtaan. Asiakkaat ovat voineet ajatella, että nuorempi työntekijä ei ole yhtä pätevä työhönsä, kuin vanhempi työntekijä. Toinen eettinen tilanne, jossa näkyy työntekijän eettisyys asiakkaan puolelta, on Haastateltava B:n mukaan tilanteet, joissa ohjaussuhteen rajamaastot heiluvat, sillä asiakas saattaa kokea ohjaajan avun ja ohjauksen jopa äidillisenä.

”Ohjaajan, huoltajan ja ystävän rajamaastot. Ainoa aikuinen ja läheinen arjen kontakti asiakkaalle. Missä menee ”äidillinen” raja, kun haluaa olla aito tuki ja turva.”

-Haastateltava B

Kaksi haastateltavaa vastasi eettisen kohdan kysymykseen kyselylomakkeessa ja yksi ei ymmärtänyt kysymystä. Yhteistä näillä kahdella vastauksella oli selvästi asiakas- ja ohjaajasuhteen välisten rajojen rakentaminen. Vastauksissa tuli esille, kuinka ohjaaja monesti saattaa olla ainoa turvallinen aikuinen, joka saattaa hämmärtää rajoja, kun ohjaaja haluaa olla aidosti tukena ja turvana. Esille nousi myös asiakkaiden ihastuminen ohjaajaan. Näiden lisäksi vastauksissa pohdittiin asiakkaiden itsemääräämisoikeusta, jota voidaan auttaa tulkkipalveluiden avulla, ammattitaidottomien ohjaajien toiminta asiakastilanteissa, asiakkaiden väheksyntä, rasismi sekä ihmis- että tasa-arvoon liittyviä asioita, esimerkiksi kuinka kaikki tulee ottaa huomioon taustoista huolimatta.

7.6 Ohjaustyön kehittäminen

Viimeinen osio kyselylomakkeessa oli vapaakenttä, johon haastateltavilla oli mahdollisuus kirjoittaa vapaasti, miten heidän mielestään voitaisiin kehittää ohjaustyötä. Ohjaustyöllä tarkoitettiin kotouttamisyksikössä tehtyä ohjaustyötä, johon sisältyy niin asiakaskohtaamiset, kuin työn muutkin tehtävät, kuten yhteistyö eri viranomaisten ja järjestöjen kanssa. Kysymyksen tarkoituksena oli selvittää,

miten työntekijät itse kokevat, miten heidän tekemää työtä voisi kehittää ja näin tullen selvittää, mihin kehityskohtiin voitaisiin jatkossa tarttua.

Haastateltava A oli kuvaillut monta kehittämisen kohdetta niin omassa ohjaustyössään, kuin valtakunnallisesti monikulttuurisessa kotouttamistyössä. Hän nosti esille koko maan kattavan yhtenäisen koulutuksen ja linjauksen jokaisen ikäluokan kohdalla. Hän myös toivoisi, että ohjaustyöllä olisi selkeä linjaus, jossa asiakkaat olisi jaoteltu eri ikäluokkiin, jolloin kohdennetaan kotouttamista juuri oikeaan ikäryhmään ja sen ikäluokan sosiaalisten taitojen mukaisesti. Hän toivoisi myös eri yksiköiden välille samaa linjausta, jotta yksiköiden ”sooloilun” ei johtaisi asiakkaiden eriarvoiseen kohteluun.

Haastateltava A toivoisi, että työssä olisi jonkinasteinen jatkumo. Hänen mielestään työn laatu kärsii, kun jatkuvasti työskennellään määräaikaisesti ja lyhyellä aikavälillä. Omasta ohjaustyöstä hän nosti esille, että hän haluaisi toteuttaa työtään ammatillisesti sekä kotouttamista tukevasti, mutta samalla pitää mielessä asiakkaan kulttuuriperimä.

Haastateltava B on listannut vastauksissaan ulkoapäin tulevia haastetekijöitä. Hän nostaa esille asiakkaiden tulot asumisyksikössä asuessa ja vertaa niitä tuloihin, joita asiakas saa, kun täyttää 18 vuotta ja muuttaa omilleen. Perheyksikössä asuessa 17 vuotta täyttänyt asiakas saa työmarkkinatukea monta sataa euroa, kun alle 17-vuotiaana asiakas on tottunut saamaan kuukausirahaa perheyhmäkodilta 100e. Hän kertoo, että asuminen ja ruoka on yksikössä heille ilmaista. Putoaminen kuitenkin Haastateltava B:n mukaan tulee silloin, kun asiakas täyttää 18-vuotta ja muuttaa omilleen, jolloin asiakas saa eri tukia, mutta joutuu itse kustantamaan kaiken, joka voi tuottaa aluksi vaikeuksia.

”Hyppäys tuloissa antaa väärää kuvaa siitä, kuinka raha kasvaa kuin puussa ja asumisesta ei tarvitse maksaa mitään. Muuttaessa omilleen iskee taas todellisuus, kuinka rahat ovatkin tiukassa. Tämä tapahtuu täyttäessä 18-vuotta. Eli vuoden rahaa tulee ja sillä rellestetään.”

-Haastateltava B

Haastateltava B kertoo vastauksissaan, että heidän organisaationsa ohjaa asiakasta säästämiseen ja rahan priorisointiin, mutta muilta jo omillaan asuvilta asiakkailta välittyy perheryhmäkodin asiakkaille kuva, että rahan loppuessa Kela maksaisi laskut. Tämä puolestaan houkuttaa asiakkaita tuhlaamaan rahojaan heti. Haastateltava B pohtii sitä, että raha-asiat ovat ohjaajista riippumattomia asioita ja hän ohjaajana voi vain ohjeistaa, neuvoa ja painottaa, mikä on tulevaisuuden kannalta kannattavinta.

Haastateltava C on nostanut esille kohtia, joita hän voisi itse omassa ohjaustyössänsä kehittää. Hänen mielestään ohjaustyön parantamiseksi hänen tulisi kerryttää kokemusta ja käymällä koulutuksia. Työkavereiden ja esimiehen kanssa käydyt keskustelut ja tiedon vaihto ovat hänen mielestään tärkeitä asioita päivittäisessä kehittämisessä. Hän nostaa esille myös säännöllisen työnohjauksen tärkeyden, joka antaa hänelle työhön uusia näkökulmia.

Kaksi haastateltavista nostivat esille enemmänkin valtakunnallisia haasteita ja kehityksen kohteita. Yksi haastateltavista keskittyi taas siihen, miten hän voisi itse vaikuttaa oman ohjaustyönsä kehittämiseen.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kotouttamistyö on monimuotoista työtä. Kolme haastateltavaani työskentelivät yksin tulleiden alaikäisten pakolaisten kanssa. Heidän vastauksissaan oli paljon samanlaisia ajatuksia ja ideoita, mutta he lähestyivät asioita kuitenkin eri näkökulmista. Vastauksista huomasi, että jokaisella heistä oli halu auttaa ja tehdä työnsä hyvin ja osasivat sitä kautta tarkastella sekä että omaa toimintaansa työssään ja asiakkaidensa näkökulmia.

Haastateltavilla oli keskimäärin kokemusta kotouttamistyöstä kolme vuotta. Jokainen heistä oli koulutukseltaan sosionomi. Työhön liittyvän täydennys- ja lisäkoulutuksen vähyydestä olivat he kaikki samaa mieltä. Kaksi vastaajista vastasi suoraan koulutustarjonnan olevan vähäistä ja yksi vastaajista korosti, kuinka omalla aktiivisuudella ja osallisuudella voisi panostaa koulutukseen niin töissä kuin vapaa-ajallakin. Jos työnantaja panostaisi ja tarjoaisi työntekijöilleen lisäkoulutusmahdollisuutta, voisi se lisätä työntekijöiden motivaatiota kehittyä ja syventyä työhönsä.

Haastattelulomake oli jaettu kolmen pääteeman mukaan, jonka vuoksi vastauksia on myös analysoitu niiden teemojen mukaisesti. Opinnäytetyössäni oli kolme tutkimuskysymystä, joka auttoi teemojen lajittelussa. Kotouttamisen teema liittyi suoraan tutkimuskysymykseen; mitä sosionomin kenttätöskentely kotouttamisyksikössä on. Kotouttamisteeman tarkoituksena oli selvittää työntekijöiden ajatusten ja kokemusten kautta, miten he kokevat työnsä ja missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitkä ohjaustilanteet ovat olleet heille haasteellisia.

Haastatteluissa tuli ilmi, että kotouttamistyö on maahanmuuttajan auttamista ja tukemista. Kaksi haastateltavaa olivat nostaneet esille, kuinka kotouttaminen on kaksisuuntaista ja asiakaslähtöistä vuorovaikutuksellista työtä. Yksi vastaajista nosti esille ammattietiikan noudattamisen tärkeyden kotouttamistyötä tehdessä.

Kaikki haastateltavat kokivat, että he jokainen ovat onnistuneet luomaan työssään asiakkaan kanssa luottamussuhteen, joka on tärkeä luoda, jotta yhteistyö

toimii ja asiakas saa näin myös motivaatiota kotoutumiseen. Jokainen haastateltava myös koki, että he ovat edistäneet omalla toiminnallaan kotoutumista. Yhtenäisten vastauksien lisäksi esille nousi onnistumisia haastavien tilanteiden ratkaiseminen, opastaminen asiakas osaksi yhteiskuntaa sekä suomalaisen yhteiskunnan oikeuksien sanoittaminen ja kuvittaminen. Vastauksista huokui työntekijöiden panostuksen työhönsä.

Työssä esiintyvät haastavat tilanteet jakoivat mielipiteitä. Vastauksista ei löytynyt selkeää yhtä linjaa, vaan jokainen haastateltava vastasi erilaisia asioita. Jokainen työntekijä on kokenut haastavat tilanteet erilaisiksi, joka on täysin luontevaa, sillä ihmiset ovat niin erilaisia. Kuitenkaan vastauksissa ei tullut esille minkäänlaisia vaaratilanteita tai huolta työntekijöiden jaksamisestaan työssään.

Eriyisosaamisen teeman tavoitteena oli vastata tutkimuskysymykseen; mitä erityisosaamista sosionomilta työssä tarvitaan. Haastateltavien mielestä kotouttamistyön erityisosaaminen on monimuotoista osaamista. Yhtenäistä vastauksilla oli eri kulttuurien tuntemus. Eri kulttuurien tuntemisen kautta työntekijät pystyvät ymmärtämään ja arvostamaan asiakastaan, kun he ymmärtävät, miksi tietyt asiat ja arvot ovat heille tärkeitä. Kaksi haastateltavista olivat nostaneet esille palvelujärjestelmien ja prosessien tietämyksen ja ymmärtämisen, jotta osaa asiakkaita auttaa niiden kanssa.

Eriyisosaamisen teeman alapuolelle lomakkeessa oli sisällytetty tilanteita, joissa haastateltava oli huomionut asiakkaansa oman kulttuurin. Vastauksissa oli selvästi yksi aihe ylitse muiden, joka oli ruonlaitto. Jokainen heistä oli huomionut asiakkaidensa erilaiset ruokatottumukset ja kulttuurien tuomat erilaisuudet ruoan suhteen, jota asiakkaat ovat varmasti arvostaneet. Ramadan nousi kaikkien vastauksissa esille, kuinka juhlan viettäminen on huomiontu heidän työssään, niin ruoan laitton lisäksi, kuin rukoushetkien pitämisenä. Ruoanlaitton lisäksi haastateltavat olivat myös huomioineet asiakkaidensa eri uskonnot.

Kolmesta haastateltavasta kaksi vastasi, minkälaisia eettisiä tilanteita he ovat kohdanneet työssään. Kolmas ei ymmärtänyt kysymystä. Nämä kaksi vastausta

erosivat toisistaan, joten selkeää johtopäätelmää ei näistä kahdesta vastauksesta voida muodostaa. Esille vastauksista nousi asiakkaiden ihastuminen ohjaajaan, ammattitaidottomien ohjaajien toiminta, asiakkaiden väheksyntä, rasismi, ihmis- ja tasa-arvo, itsemääräämisoikeus ja kulttuurien tuomia erilaisia arvoja, jotka saattavat näkyä ohjaustilanteissa. Haastateltavat olivat pohtineet selvästi eettisyyttä, niin oman työn kannalta, kuin asiakkaiden näkökulmasta.

Kolmantena pääteemana kyselylomakkeessa oli kehityksen kohteet, jonka tavoitteena oli vastata tutkimuskysymykseen, mitä kehityksen kohteita työssä voi ilmetä. Jokaisen haastateltavan vastaus erosi toisistaan, eikä selkeää johtopäätöstä voida vastauksista tehdä. Vastauksista kuitenkin huomasi, että haastateltavat ovat pohtineet omaa ohjaustyötänsä, mutta sen lisäksi myös muita asioita, jotka vaikuttavat työn tekemiseen.

Esille nousi asia, joka varmasti mietityttää monia kotouttamiskentällä työskenteleviä. Yksi haastateltavista toivoi työlle jatkumoa, sillä lyhyiden määräaikaisten työsuhteiden määrä on alalla yleistä, joka vaikuttaa myös työn jälkeen. Ymmärrettävästi on vaikea luoda luottamussuhdetta asiakkaisiin, kun työntekijät vaihtuvat tai työntekijät eivät itse tiedä, kuinka kauan he tulevat olemaan asiakkaidensa kanssa tekemisissä, joka voi myös vaikuttaa työn jälkeen.

Toive ohjaustyön selkeästi sisällöstä nousi esille, jolloin työntekijät saisivat selvyyttä työhönsä. Kun kotouttamistyö kohdennettaisiin ikäryhmien mukaisesti, niin ohjaustyöllä olisi selkeät raamit, joiden sisällä toteuttaa työtä ja kotouttamista voitaisiin kohdentaa. Samaan aiheeseen liittyen myös koko maan yhtenäinen koulutus ja linjaus kotouttamistyön suhteen voisi tasa-arvoistaa eri yksiköitä, jolloin kaikki toimisivat samojen sääntöjen mukaisesti, eikä olisi isoja yksikkökohtaisia eroja.

9 POHDINTA

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli lisätä tietoa kotouttamistyöstä ja tuoda kentällä työskentelevien sosionomien ajatuksia työstä esille. Toivon, että tällä työllä tulee olemaan apua, kun alasta kiinnostuneet tai alalla työskentelevät lukevat opinnäytetyötäni.

Tavoitteena opinnäytetyölläni oli kuvata kotouttamiskentän työntekijöiden kautta heidän ajatuksiaan kotouttamistyöstä. Työ vaatii erityisosaamista ja oli todella mielenkiintoista lukea vastauksista työntekijöiden näkökulmista ja päästä heidän ajatuksiaan pohtimaan vastauksissa.

Haastateltavat työskentelivät yksin tulleiden alaikäisten pakolaisten parissa ja tekivät tärkeää työtä kotouttamalla heitä yhteiskuntaamme. Heidän vastauksiaan oli mielenkiintoista lukea ja analysoida. Koen, että opin opinnäytetyötä tehtäessä paljon monikulttuurisesta työskentelystä ja varsinkin siitä, mitä se käytännössä on.

Opinnäytetyön toteutin sähköpostin kautta tekemällä lomakekyselyn haastateltaville. En voi ajatella, että vastauksilla olisi täysi luotettavuus, sillä otantani oli niin pieni. Suuremmalla otannalla ja ottamalla haastateltavia eri yksiköistä tai jopa eri kunnista, olisi opinnäytetyöstä varmasti saanut laajemman ja kattavamman. Kolmen henkilön vastauksilla asioita ei voida lähteä yleistämään, mutta näillä vastauksilla sain hyvin mielikuvaa, minkälaista kotouttamistyö oli heidän yksikössään. Vastauksissa tuli paljon esille samankaltaisia asioita eri haastateltavilta, joka loi luotettavuutta.

Opinnäytetyön tekeminen oli oppimiskokemuksena mielenkiintoinen ja ainutlaatuinen. Opin työtä tekemällä paljon tutkimusten tekemisestä ja kotouttamistyöstä. Olen tyytyväinen opinnäytetyöhön. Olen myös tyytyväinen ratkaisuihin ja menetelmiin, joita käytin. Näin jälkikäteen mietittynä en olisi tehnyt mitään toisin, mutta olisin varautunut käyttämään enemmän aikaa työn tekemiseen.

Jatkotutkimuksena opinnäytetyön jatkoksi voisi hyvin tutkia lisää kotouttamistyötä isommalla otannalla tai ottamalla otantaan useita eri kotouttamistyön yksiköitä. Kotouttamistyö on moniammatillista ja voisi olla mielenkiintoista nähdä miten eri ammattien edustajat kokevat työn heidän näkökulmistaan. Haastateltavillani oli myös suhteellisen vähän vuosien kokemusta kotouttamistyöstä, joten haastatteleamalla työntekijöitä, joiden työkokemus alasta olisi laajempi, voisi saada uuteen tutkimukseen laajemman ja monipuolisemman aineiston.

10 LÄHTEET

Alitolppa-Niitamo, A., Fågel, S. & Säävälä, M. 2013. Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto.

Anis, M. 2008. Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Lastensuojelun ammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutus ja tulkinnat. Helsinki: Väestöliitto.

Anis, M., Hiitola, J. & Turtiainen K. 2018. Maahanmuutto, palvelut ja hyvinvointi. Kohtaamisessa kehittyviä käytäntöjä. Tampere: Vastapaino.

Hannila, S. & Kyngäs, S. 2008. Teemahaastattelu laadullisessa tutkimuksessa. Helsingin ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Hiltunen, S. 2020. Maahanmuuttajan matka suomalaiseen yhteiskuntaan. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun julkaisu B:42.

Kinnunen, P. 2020. Ensimmäiset 25 pakolaislasta Kreikasta Suomeen kesäkuussa – Suomeen toivotaan erityisesti tyttöjä. Yle. 16.05.2020. Viitattu 14.10.2020 <https://yle.fi/uutiset/3-11351051>

Kuoppamäki, S. 2011. Poliisin ja Rajavartiolaitoksen turvapaikkamenettelyt ja viranomaisyhteistyö. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu. Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386

Lapin AMK. Opinnäytetyön toteuttaminen. Opinnäytetyön toteuttamistapoja. Viitattu 07.05.2020 <https://www.lapinamk.fi/fi/Opiskelijalle/Opinto-opas,-AMK-tutkinto/Opinnaytetyoohje/Opinnaytetyon-toteuttaminen>

Lautiola, H. 2013. Kumppanuutta kotouttamisen kentillä. Esimerkkejä järjestöjen ja viranomaisten yhteistyöstä kotouttamisessa. Suomen kulttuurirahasto. Viitattu 10.08.2020 https://kotouttaminen.fi/documents/3464316/4304967/kumppanuutta_kotouttamisen_kentilla.pdf/207909f7-6f0f-40d6-ac19-54c0fd7920cf/kumppanuutta_kotouttamisen_kentilla.pdf

Lyytinen, E. 2019. Turvapaikanhaku ja pakolaisuus Suomessa. Turku: Painosalama Oy.

Puusniikka, A. & Saaranen-Kauppinen, A. 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 07.05.2020 <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L1.html>

Rasilainen, L. 2016. Kotoutuminen kuntoon! Ehdotuksia kotoutumista tukevan koulutuksen parantamiseksi. Lahti: Painotalo Plus Digital Oy.

Raunio K. 2009. Olennainen sosiaalityössä. Gaudeamus.

Talentia Ry. 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Punamusta Oy 2017.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2020. Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus. Kotoutuminen. Viitattu 01.10.2020 <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/kotoutuminen-ja-osallisuus/kotoutuminen>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus. Maahanmuutto ja hyvinvointi. Viitattu 12.10.2020 <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/maahanmuutto-ja-hyvinvointi>

Terveyden ja hyvinvointilaitos. 2017. Maahanmuuttajat ja monikulttuurisuus. Käsitteet. Viitattu 12.04.2018. <https://thl.fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/tyokalut/kasitteet>

Tilastokeskus. Kvalitatiivinen tutkimus. Viitattu 13.04.2018. https://www.stat.fi/meta/kas/kvalit_tutkimus.html

Tilastokeskus. Maahanmuuttajat väestössä. Viitattu 12.10.2020 https://www.tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html#tab1485503695201_4

Toivonen, I. 2013. Maahanmuuttajien kokemuksia sopeutumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Opinnäytetyö.

Trochim, K. 2020. Research methods knowledge base. Qualitative measures. Viitattu 13.04.2020 <https://conjointly.com/kb/qualitative-measures/>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2013. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki. Viitattu 18.05.2020 https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Virtanen, J. 2020. EU:n uusi maahanmuuttopaketti antaa jäsenmaille kaksi vaihtoehtoa: tulijakiintiö tai palautuksissa auttaminen – Ministeri Ohisalo pitää mallia ”raikkaana ja kiinnostavana”. Helsingin Sanomat. 23.09.2020. Viitattu 13.10.2020 <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006645353.html>

Väestöliitto. 2020. Maahanmuuttajien määrä. Viitattu 12.10.2020 https://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/maahanmuuttajien-maara/

11 LIITTEET

Liite 1. Saatekirje haastateltaville.

Liite 2. Puolistrukturoitu kyselylomake.

SAATEKIRJE

Arvoisa kyselyyn vastaaja,

Olen sosionomiopiskelija Lapin AMK:sta ja teen opinnäytetyötä, jonka aiheena on Sosionomin kenttätyöskentely kotouttamisyksikössä. Tutkimuksen tavoitteena on kuvata kotouttamiskentän työntekijöiden kautta sosionomin työskentelyä kotouttamisyksikössä tuoden esiin heidän ajatuksiaan ja mielipiteitään työstä.

Käsittelen teidän antamia vastauksia luottamuksellisesti ja anonyymisti. Tulen opinnäytetyöhöni suoraan lainaamaan vastauksianne, mutta muuten täytettyjä lomakkeita ei tule ulkopuoliset näkemään ja ne hävitetään asianmukaisesti tietosuojaa kunnioittaen.

Näillä näkymin lopullinen työ on valmis alkusyksystä, ja toimitan sen myös Oulun ensi- ja turvakoti ry:lle, jonka kautta sitä voi halutessa lukea. Jos teillä tulee kysymyksiä tai mietittävää opinnäytetyöstä, niin voitte olla yhteyksissä minuun sähköpostilla.

Kiitos paljon jo etukäteen ajastanne ja mielenkiinnostanne opinnäytetyötäni kohtaan!

Ystävällisin terveisin,

Tiia Röntynen

tiia.rontynen@edu.lapinamk.fi

1. Koulutustausta sosionomi (AMK)
 sosionomi (YAMK)
 sosionomi-diakoni (AMK)

2. Olen työskennellyt kotouttamistyön kentällä _____ vuotta.

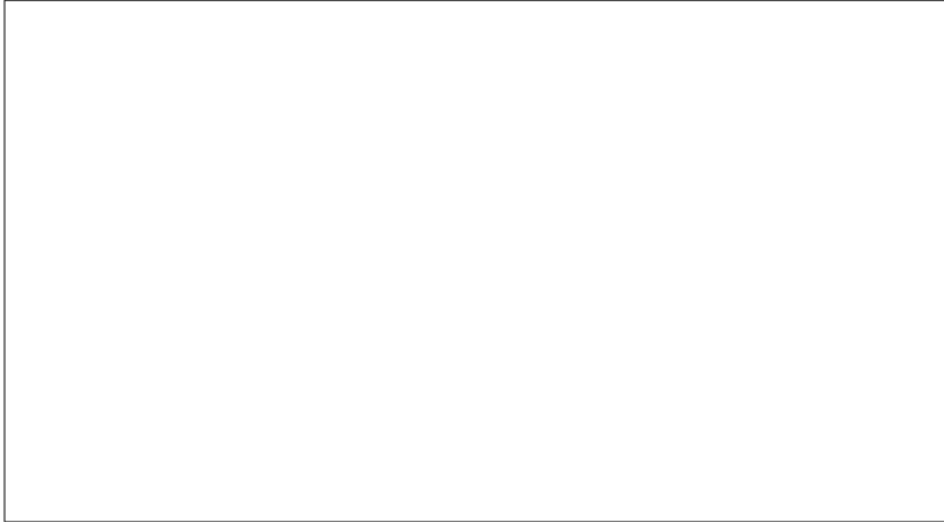
3. Minkälaista täydennys- tai lisäkoulutusta olet saanut monikulttuuriseen työhön?

KOTOUTTAMINEN

4. Kerro lyhyesti, omin sanoin, mitä kotouttamistyö on.

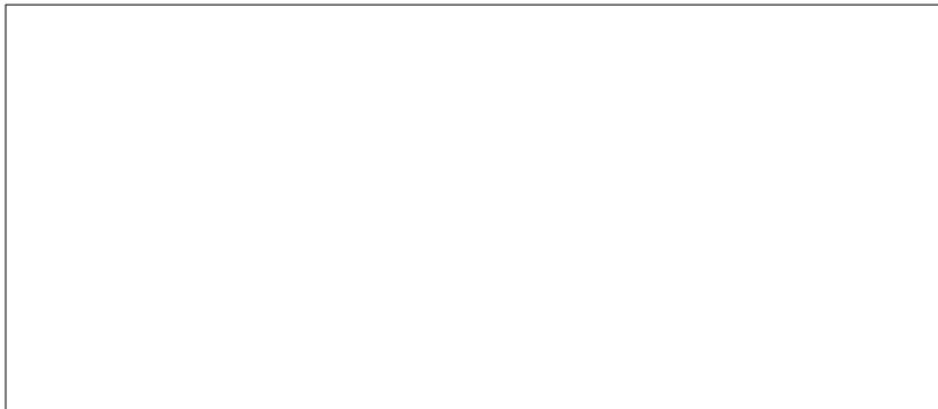
5. Missä asioissa olet mielestäsi onnistunut kotouttamistyössä?

6. Mitkä ohjaustilanteet olet kokenut haasteellisiksi?

ERITYISOSAAMINEN

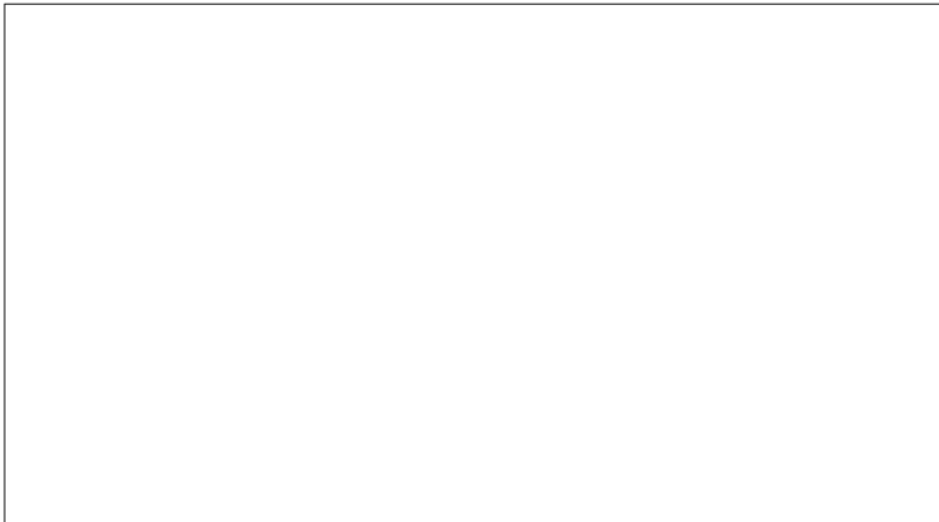
7. Minkälaisista asioista mielestäsi koostuu erityisosaaminen kotouttamistyössä?

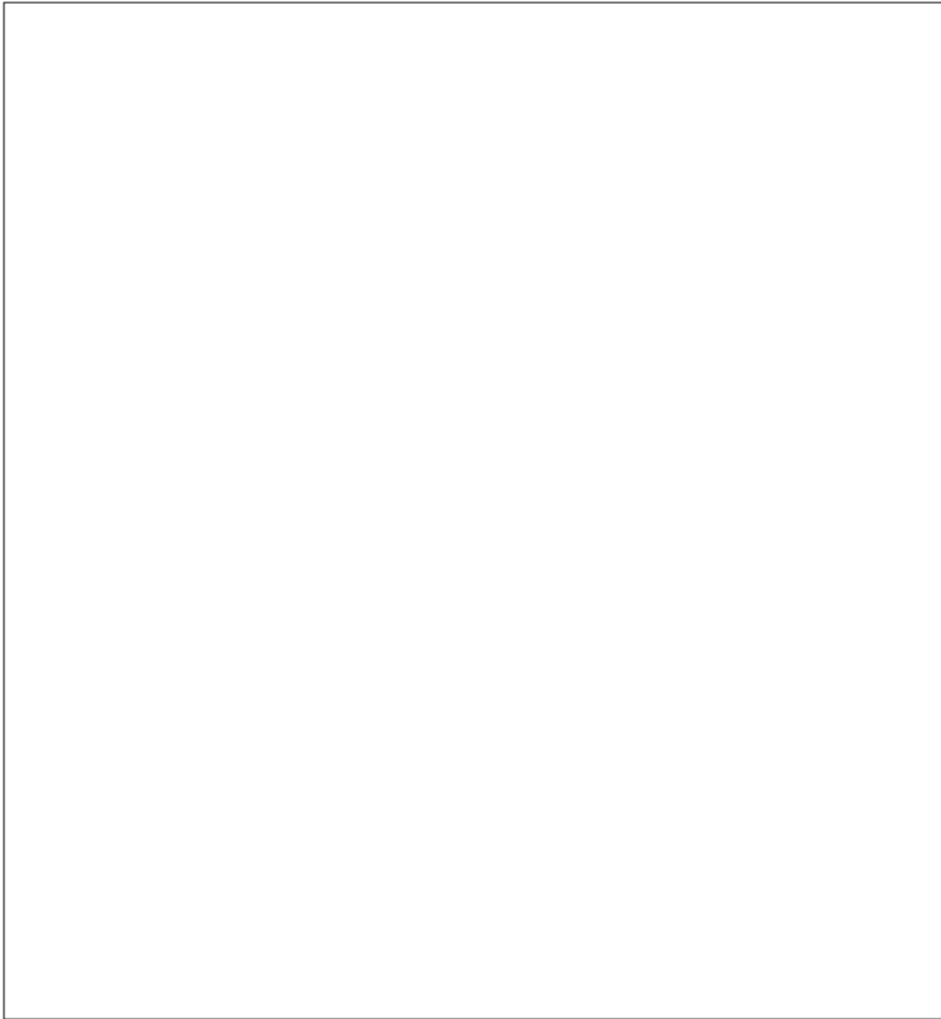
8. Minkälaisia eettisiä tilanteita olet havainnut työssäsi?

9. Kerro tilanne, jossa olet huomionut asiakkaasi oman kulttuurin.

10. Kerro miten tekemääsi ohjaustyötä voisi kehittää?

Kiitos vastauksistasi!